

İNFAZ HUKUKUNA HÂKİM OLAN İLKELER İŞIĞINDA İNFAZ HÂKİMLİKLERİNİN GÖREV VE YETKİLERİ

*The Duties And Authorities Of Execution Judgeships In The Light Of The
Principles That Rule The Law Of Execution*

Dr. Bahattin ARAS*

ÖZET

Çağdaş ceza infaz sisteminde infaz sürecinin takibi ve denetimi bakımından ihtisas mercilerine ihtiyaç vardır. Türkiye’de bu husus 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu ile kurulan infaz hâkimlikleri ile sağlanmıştır. İnfaz hâkimliklerinin çağdaş infaz sistemine uygun olarak uzmanlaşması ve ihtisas hâkimlikleri haline gelmeleri kısmen de olsa 15.04.2020 tarihinde yürürlüğü giren 7242 sayılı Kanun ile olmuştur. Yapılan değişikliklerle infaz hâkimliklerinin görev alanları genişletilmiş, infaza yönelik işlem ve faaliyetlere ilişkin kararların uzmanlaşmış infaz hâkimleri tarafından verilmesi sağlanmıştır. Esas mahkemesinin istisnai yetkileri haricinde infaz aşamasının karar, itiraz ve şikâyet mercii infaz hâkimlikleri olmuştur. Böylelikle cezaevleri bakımından etkin yargısal denetim kısmen de olsa sağlanmıştır. Ayrıca infaz hâkimliklerinin infaz aşamasının yargısal denetim mercii haline gelmesi ve uzmanlaşması cezaevlerinde hak ihlallerinin önlenmesi ve

---

* Dr., Freelance Editör/Danışman, bahattinaras2018@gmail.com, ORCID :0000-0002-3551-7363

Makale Geliş Tarihi: 26.06.2022

Makale Kabul Tarihi: 23.09.2022

Atıf Şekli: Bahattin Aras, “İnfaz Hukukuna Hâkim Olan İlkeler Işığında İnfaz Hâkimliklerinin Görev ve Yetkileri”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17/2 (2022): 0-0.

infazın amacına uygun infaz yöntem, tedbir ve uygulamaların geliştirilmesine de katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnfaz Hukuku, İnfaz Hâkimlikleri, Yargısal Denetim, Cezaevi, Hükümlü,

ABSTRACT

In the contemporary penal execution system, specialized authorities are needed in terms of monitoring and controlling the execution process. In Turkey, this issue has been ensured by the execution judgeships established by the Law No. 4675. The specialization of the execution judgeships in accordance with the modern execution system and their becoming specialized judgeships was partially provided with the Law No. 7242, which entered into force on 15.04.2020. With the changes made, the scope of duty of the execution judgeships has been expanded, and it has been ensured that the decisions regarding the execution procedures and activities are given by the specialized execution judges. Apart from the exceptional powers of the main court, the decision, objection and complaint bodies of the execution phase were the execution judgeships. Thus, effective judicial control in terms of prisons has been achieved, albeit partially. In addition, the fact that the execution judgeships become the judicial review authority of the execution phase and its specialization will contribute to the prevention of rights violations in prisons and to the development of execution methods, measures and practices suitable for the purpose of the execution.

Key Words: Law On Criminal Execution, Execution Judgeships, Judicial Control, Prison, Convict,

GİRİŞ

Çağdaş ceza infaz sisteminde cezaların infazının kanunilik ilkesine uygun ve insani koşullarda sağlanması önem arz etmektedir. İnsani bir infaz rejiminin oluşturulabilmesi bakımından infaz sürecindeki

kişi ve kurumların evrensel değerler çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir. Bu noktada hükümlünün profiline ve işlediği suç tipine uygun, bireyselleştirilmiş, etkin, ıslah edici ve onarıcı bir infaz sürecinin yürütülmesine yönelik geliştirilen tedbirler ve uygulamalar ön plana çıkmaktadır. İnfazın çağdaş esaslar çerçevesinde tamamlanmasında mevzuat hükümleri çerçevesinde belirlenmiş olan tedbir ve uygulamalar önemli olduğu kadar bu tedbir ve uygulamaları hayata geçirecek çağdaş infaz kurumları ve bu kurumların etkin idari ve yargısal denetimi de önemlidir. Zira infaz sürecinin ve süreçteki uygulama ve tedbirlerin denetimsiz ve idarenin takdirine bırakılması çağdaş infaz rejimine hâkim olan ilkelere aykırı olacağı gibi denetimsizlikten kaynaklı ortaya çıkan keyfilik nedeniyle infaz sürecinde hak ihlallerine neden olacaktır.

İnfaz sürecinin ve cezaevlerinin denetiminde idari denetimler önem arz etse de hükümlü ve tutuklunun hak ve özgürlüklerinin korunması ve infazın kanunilik ilkesi çerçevesinde evrensel hukuk ilkelere uygun olarak yürütüldüğünün denetimi noktasında yargısal denetim daha önemli bir fonksiyona sahiptir. Ülkemizde infaz aşamasındaki yargısal denetimin en önemli ayağını infaz hâkimlikleri oluşturmaktadır. 14/4/2020 tarihli ve 7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerini İnfaz Hakkında Kanun ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nda yapılan değişikliklerle infaz hâkimliklerinin infaz sürecinin temel karar ve denetim mercii haline gelmeleri sağlanmıştır. İnfaz hâkimliklerinin genişletilmiş görev alanı dikkate alındığında bu hâkimlikler istisnalar dışında infaz sürecinde karar, şikâyet ve yargısal denetim merci konumuna gelmiş bir ihtisas hâkimliği konumundadırlar. İnfaz hâkimliğinin görev alanının sınırlarını belirleyen İnfaz Hâkimliği Kanunu aynı

zamanda diğer kanunlarda infaz hâkimliğine verilen görevlerin sınırlarını da belirlemektedir¹.

Mevcut çalışmada infaz hukukuna hâkim olan ilkeler ışığında infaz hâkimliklerinin görev ve yetkileri ele alınacaktır. Bu konular ele alınırken ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, Anayasa Mahkemesi'nin ve Yargıtay'ın konuya ilişkin uygulama ve içtihatlarına yer verilecektir².

I. İNFAZ SÜRECİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAM ve İLKELER

A. İNFAZ HUKUKU ve İNFAZ KAVRAMI

İnfaz hukuku, kanunun suç saydığı fiilin kanunda karşılığı olan cezasının yine çerçevesi kanunlarla belirlenmiş bir yöntemle infaz edilmesine ilişkin usul ve esasları içermektedir. Geniş anlamda ceza infaz kavramı, bir normun ihlali nedeniyle bilinçli bir acının, istenmeyen davranışa olumsuz tepki olarak uygulanmasını ifade etmektedir. Tabii burada elbette ceza hukuku anlamında ceza, fiile uygun fenalık uygulanmasıdır. Diğer taraftan dar manada ceza infaz kavramından ise cezaların ceza infaz kurumlarında infaz edilmesi anlaşılmaktadır. İnfaz hukukunun bir başka tanımlaması, Ceza Hukuku Milletlerarası 3. Kongresi'nde (Palermo 1933) yapılmıştır. Burada yapılan tanımlamaya göre infaz hukuku; mahkûmiyet kararının kesinleştiği andan itibaren en geniş manası ile ceza infazının sona erdiği ana kadar devlet ile hükümlü arasındaki münasebeti tanzim eden hukuktur³. Genel olarak bu şekilde bir ayırım yapılmasına karşın bizim hukukumuzda ceza

¹ Özmen, Metin: Türkiye'de Cezaevlerinin İdari Açından Denetimi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.79

² Çalışmamızda atıf yapılan AİHM kararlarının orijinal metnine "<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>"; Anayasa Mahkemesi kararlarının orijinal metnine "<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>" adresinden dosya bilgilerini yazmak suretiyle ulaşabilmesi mümkün olduğundan dolayı atıf yapılan her bir karar bakımından bu sayfalara tekraren atıf yapılmamıştır.

³ Sağlam, M. Yılmaz: "İnfaz ve İnfaz Hukuku Kavramları Üzerine Bir İnceleme (1)", TBDD., Y.1995, S.4, s.580-581

mahkemelerinden verilerek kesinleşen tüm ceza mahkûmiyetlerinin yerine getirilmesi cezanın infazı olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda kuşkusuz güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi de infaz kavramı içerisinde yer almaktadır⁴.

Diğer taraftan infaz hukuku, bir kimsenin hapis cezasını çekmek üzere ceza infaz kurumuna girmesiyle başlayıp cezasının infazını tamamlayıp salıverilmesine kadar geçen süre içinde tabi olduğu hukuki rejimdir⁵. 1933 yılında gerçekleştirilen Ceza Hukuku Milletlerarası 3. Kongresinde infaz hukukunun kesinleşmiş mahkûmiyet kararları ile başlayacağı kabul edilmektedir⁶. Ancak tutuklama gibi kararların infazı düşünüldüğünde günümüzde infazın hüküm kesinleşmeden de soruşturma veya kovuşturma aşamasında başladığı görülmektedir. Her ne kadar bu aşamadaki tutuklama bir koruma tedbiri olarak uygulanırsa da bu koruma tedbiri infaz hukukunun esaslarına göre yerine getirilmektedir. Ayrıca soruşturma veya kovuşturma aşamasında tutuklama koruma tedbiri, daha sonra hükmün kesinleşmesi ile birlikte infaz aşamasında mahsuba yönelik bir infaz niteliği kazanmaktadır. Dolayısıyla infaz hukukunun kapsamına kesinleşmiş mahkûmiyet kararları ve güvenlik tedbirleri ile soruşturma aşamasında verilen koruma tedbirleri girmektedir.

Öte yandan geleneksel ceza hukuku felsefesine göre infaz, cezanın varlığına bağlı olmadığından ceza infaz hukuku kavramı olarak bir kesinliğe sahip değildir. Ceza hukukunun maddi ve şekli ceza hukuku olarak ikiye ayrıldığı bir yerde üçüncü bir ayrımın mümkün olup olmayacağı ya da böyle bir ayrımın gidilemediği takdirde infaz hukukunun bu ayrım içerisinde nerede yer alacağı tartışılabilir.

⁴ Demirbaş, Timur: İnfaz Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 47-48; Özkavalcı, Nimet: İnfaz Hakimliği, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 20; Aras, Bahattin/ Güverçin, Sezgin: İnfaz Hukuku, 1. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 33

⁵ Mecit, Kemal: İnfaz Hukuku, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.7

⁶ Yakışır, Berivan: Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yeniden Sosyalleştirilmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı (İnsan Hakları Hukuku), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s.13

Ancak geleneksel olarak ceza infaz hukukunun şekli ceza hukuku içerisinde yer aldığı ağırlıklı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte ceza infaz hukukunu kısmen maddi ve şekli ceza hukukundan bağımsız görenler de vardır. Ancak gelinen noktada ceza infaz hukukunun bağımsız bir hukuk bilimi olarak kabul edilmesi gerekir⁷. Diğer bir ifade ile infaz hukukuna ait olması gereken bazı kavram ve kuralların ceza kanunlarında ya da ceza yargılaması kanunlarında yer alması infaz hukukunun bağımsız bir hukuk dalı olmasını engellememelidir. İnfaz hukukunun tarihi gelişim süreci, metodu, kavramları ve kuralları artık bağımsız bir hukuk dalı olmasını zorunlu kılmaktadır⁸.

B. İNFAZ HUKUKUNUN AMACI

Onarıcı adalet anlayışının da bir gereği olarak ceza infaz hukukunun temel amacı, ceza mahkemesi tarafından verilip kesinleşen cezanın kanunların öngördüğü şekilde infaz edilirken hükümlünün de bu infaz sürecinden en iyi şekilde rehabilitesini sağlayarak tekrardan topluma kazandırılmasıdır⁹. Dolayısıyla infaz hukukunun amacı, tarihi gelişim süreci de dikkate alındığında toplumun suçludan korunması, suçlunun cezasının kefareti ödemesi, suçlunun ıslah edilmesi ve topluma yeniden kazandırılması olarak özetlenebilir¹⁰. Diğer bir ifade ile hükümlünün ıslahı ile gelecekte yeniden suç işlememesini sağlayacak irade ve konuma getirilmesini sağlayarak topluma kazandırmak-

⁷ Özbeke, Veli Özer: İnfaz Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2022, s. 29; Demirbaşı, s.48

⁸ Sağlam, s.586

⁹ Atalay, Osman/Özgelen, Mustafa Safa: İnfaz Hukuku Ders Kitabı, Türkiye Adalet Akademisi Yayını No: 25, Kasım 2013, s.16; Bıçak, Vahit: Ceza Adaleti Yönetiminde Kalite ve Etkinlik, http://www.kriminoloji.com/Ceza_Adaletinde_Kalite_Yonetimi. Bıçak.htm, İET:20/06/2022; Jahic, Galma; “Ceza Adaleti Sistemini Kullanarak Suçu Önlerken Adaleti Sağlamak”; Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, S.5, Günışığı Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2005, s.167

¹⁰ Sağlam, s.590; Karakaş Doğan, Fatma: 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Düzenlemesi Işığında Ceza İnfaz Hukuku, 12 Levha Yayınları, İstanbul 2013, s.6; Kızıllarslan, Hakan: “Yeni Ceza İnfaz Sistemimizin Ana İlkeleri Ve Uygulama”, <https://docplayer.biz.tr/27586911-Yeni-ceza-infaz-sistemimizin-ana-ilkeleri-ve-uygulama.html>, İET: 20/03/2021, s.1 ; Özkavalcı, s.23

tır¹¹. Burada bir taraftan ceza infaz edilirken diğer taraftan hükümlünün sosyalleşmesini sağlayacak tedbirler alınmaktadır. Diğer bir ifade ile işlenen suçun cezasının etkin, ıslah edici ve onarıcı bir infaz rejimiyle infaz edilmesi infaz hukukunun temel amacıdır. Burada önleyici bir amaçla hükümlünün suç işlemiş olsa bile gelecekte bir daha suç işlememesi için onun ıslahı amaçlanmaktadır¹². Nitekim Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 2018/4761 Esas, 2020/2453 Karar ve 01.07.2020 tarihli kararında, infaz kanunlarının amacı mahkemelerce verilen ceza ve güvenlik tedbirlerine ilişkin kararların yerine getirilmesi olarak ifade edilmiştir¹³.

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin mevzuat, ceza adaleti sistemi çerçevesinde gerçekleştirilen yargılama sonucunda verilen kararların, her türlü yargı derecesinden geçerek kesinleşmesinden sonra, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazını kapsayan görev ve faaliyetleri içeren hükümlerden oluşmaktadır. İnfaz hukukunun kaynaklarını, ülkemizin kabul ettiği milletlerarası sözleşmeler, kararlar, tavsiye kararları, özellikle hapis cezalarının infazına ilişkin hükümler ve ilkeler oluşturmaktadır. Bunlar; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirisi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Siyasî ve Medenî Haklar Sözleşmesi, Birleşmiş Milletlerin diğer bildirimleri, Avrupa İnsan Hakları Bakanlar Komitesinin tavsiye kararları, Birleşmiş Milletlerin hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin olarak meydana getirdiği minimum standartlar ve Avrupa Konseyinin yayınladığı hapis cezası kurallarıdır. Ayrıca, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince 12 Şubat 1987 tarihinde kabul edilen (R (87) 3) numaralı “Avrupa Hapis Cezası Kuralları”, Birleşmiş Milletlerce kabul edilen “Mahpusların Islahı İçin Asgarî Standart Kuralları ve İşkenceyi Önleme Sözleşmesi”, 2006 Tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında REC (2006) 2 Sayı-

¹¹ Taşkın, Ahmet: “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazına Ara Verilmesi ve Ertelenmesi Halleri”, Yargıtay Dergisi, C.30, S.3, Temmuz-2004, s.265

¹² Özbek, s.43

¹³ Aras / Güvercin, s.35.

lı Tavsiye Kararı ve "İşkenceyi Önleme Komitesi Raporları" da vardır¹⁴.

Yukarıda belirtilen uluslararası belgeler, cezaların infazının amacının toplumu suçtan korumak olduğunu ve bunun yalnız suçluları toplumdaki çıkarmakla değil, aynı zamanda mümkün olduğu ölçüde topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamakla gerçekleşmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunun olabilmesi için cezaevi yönetimleri güvenlik sağlanmasıyla yeniden topluma kazandırma programları arasında denge sağlamak zorundadırlar. Bir bütün olarak cezaevine ve bir birey olarak her mahkûma ilişkin uygun güvenlik düzeyini belirleyen bireyselleştirilebilir kural ve usuller böyle bir dengeyi sağlanmasına imkân verecektir¹⁵.

Bu bağlamda ceza infaz kurumlarının idaresinde, mutlaka birlikte ve dengeli olarak varlığını sürdürmesi gereken dört görev veya fonksiyon bulunmaktadır. Bunlar:

- a) Güvenlik, hükümlülerin kurumda muhafazası, kaçmalarının önlenmesi,
- b) Kurumda düzenin sağlanması,
- c) İnfaz kurumunun temel amacının hükümlülerin iyileştirilmele-ri olduğunun esas ilke olarak kabulü ve bunun gereğinin çağdaş penoloji¹⁶ esaslarına göre yerine getirilmesi,

---

¹⁴ Aras / Güverçin, s.35

¹⁵ Coyle, Andrew: Cezaevi Yönetimine İnsan Haklarını Göz Önüne Alan Bir Yaklaşım, Yayınlayan: Uluslararası Cezaevi Araştırmaları Merkezi, Londra 2002, s.61

¹⁶ Penoloji Bilimi; suçun sonuçlarını inceleyen bir bilim dalı olup kanunu çiğneyenin, toplumun yasaya uyan bir üyesi haline nasıl geleceğini ve onun suç mağduruna verdiği zararın nasıl onarılabileceğini analiz etmektedir. Kriminoloji ise suçun önlenmesi ve suç siyasetinin belirlenmesi amacıyla bilimsel metotlar kullanarak sonuçlar üretmektedir. Görüldüğü üzere kriminoloji ve penoloji bilimi; "suçlu" kavramını somut olarak analiz ederek, soyut sonuçlar üretirler. Buna karşılık infaz hukukunda ise, soyut metotlar "suçlu" üzerinde somut olarak uygulanmaktadır.(Sağlam, s.589)

d) Hükümlü hakkında uygulanacak işlem ve yaptırımlar bakımından adalet esaslarının egemen kılınması ve bunun gereği olan hukukî mekanizmanın tesisidir.

Bu dört fonksiyon veya görev arasında eşit bir öncelik tesisinin çağdaş bir infaz kurumu idaresinde daima göz önünde tutulması gerekmektedir¹⁷. İnfaz hukukunun temel amacının gerçekleşebilmesi bakımından bu bir zorunluluktur.

Bu bağlamda 5275 sayılı Kanun'un "İnfazda temel amaç" kenar başlıklı 3. maddesinde "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşıl-
mak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sos-
yalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır." denilmek suretiyle ceza infaz hukukunun amacı belirtilmiştir. Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere infazda temel amaç suçluyu infaz yolu ile ayrıca cezalandırmak veya ondan "öç almak" değil aksine hukuka ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır. Kanun'un 3. maddesinin yorumundan infazın genel ve özel önleme olmak üzere iki temel amacının olduğu sonucu da ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, özel önleme ile kastedilen, cezanın, uygulandığı kişiye etkisi olup infaz kurumunda cezasını çeken hükümlü, işlediği suçun kendisinde yarattığı olumsuz sonuçları görmesi ve gelecekte tekrar suç teşkil eden eylemleri gerçekleştirmemesidir. Genel önleme ile kastedilen ise, toplumdaki kişilerin, suç eylemini gerçekleştirip ceza alan hükümlüyü görüp, suç işlemekten vazgeçmeleri, diğer bir ifade ile infazın toplumun diğer bireyleri bakımından caydırıcı etkiye sahip olması, bireylerin "ibret alması"dır¹⁸. Dolayısıyla infaz hukuku suçlu kabul edilen bireyin suçtan arındırılması ve tekrar topluma kazandırılması ile tek-

¹⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirleri Hakkında Kanun Genel Gereğçesi, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss710m.htm>, İET: 20/03/2021

¹⁸ Jahic, s.171; Yakışır, s.9; Aras / Güverçin, s.37

rar suç işlenmemesi konusunda toplumda caydırıcı etkiyi hedeflemektedir.

Diğer taraftan 5275 sayılı Kanun'un "iyileştirme programlarının belirlenmesi" kenar başlıklı 73. maddesindeki düzenlemede, idare tarafından uygulanacak olan ve hükümlünün iyileştirme ve sosyalleşmesini sağlamaya yönelik programın kapsamı ve içeriği ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Burada özellikle hükümlünün salıverildikten sonraki beklentisi dikkate alınarak, toplumun hukuka uygun hareket eden ve üretken bir üyesi olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak ve bireysel ihtiyaçlarına uygun bir biçimde iyileştirme programlarının uygulanması gerektiği vurgulanmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere infaz hukukunun diğer önemli bir amacı topluma suçlunun cezasız kalmadığı mesajını vermek suretiyle suçun işlenmesini önlemektir. Bunun sağlanması ise ancak etkin bir infaz rejimiyle mümkündür. Cezaların caydırıcılığından ziyade infazın caydırıcılığı önemlidir. Etkin bir infaz rejimi bireyde ve toplumda caydırıcı etki ortaya çıkartabilir. Etkin bir şekilde infaz edilmeyen 5 yıllık bir cezadan ziyade suçluyu ıslahını hedef alan etkin bir infaz rejimine tabi iki yıllık bir ceza toplumda daha caydırıcı etki doğuracaktır. Cezaların infazından beklenen bu amaç maalesef iyi analiz edilmeden çıkarılan aflarla ve af niteliğindeki uygulamalarla zarar görmektedir¹⁹.

Avrupa Birliğinin bir parçası olmayı hedefleyen Türkiye'de yapılması gereken şey, kaynakları iyi bir şekilde kullanmak suretiyle ceza infazının fiziki araçlarını kısım kısım iyileştirmek, uzman personel yetiştirmek, cezaevlerini uygun bir denetime tabi tutmak ve mutlaka çağdaş ceza infaz hâkimliği kurumunu meydana getirmek, kamuoyunu aydınlatmak ve ceza infaz sistemini şeffaflaştırmak infazdan beklenen amacın hasıl olması için bir gereklilik olarak görülmüştür²⁰.

¹⁹ Demirbaş, s.48

²⁰ Dönmezer, Sulhi: "Tutuklu ve Hükümlülere Yaş, Cinsiyet ve Suç Türlerine Göre Uygulanacak İnfaz ve İslah Reformu", Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı C.I, Ankara 2008, s.354; Aras / Güverçin, s.37

C. İNFAZ HUKUKUNDA TEMEL İLKELER

Anayasanın 19 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinde düzenlenen özgürlük ve güvenlik hakkının yasal olarak kısıtlandığı istisnai hâllere ilişkin usul ve esasların yer aldığı infaz hukuku, işlevi ve amacı dikkate alındığında belli temel ilkeleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu çerçevede öncelikle cezanın hukuk devleti ilkesine uygun olarak infazı temel esastır. Hukuk devleti, insan haklarına saygılı devleti ifade ettiğinden dolayı infazın da hukukun üstünlüğü anlayışına uygun yapılması gerekir. Hukukun üstünlüğünde, insan haysiyetinin en üstün değer olduğu kabul edildiğinden dolayı insani bir infaz yöntemi belirlenmelidir²¹. İnfaz edilecek cezanın, güvenlik tedbirinin ve koruma tedbirinin eşitlik ilkesine ve insan onur ve haysiyetine uygun olarak infaz edilmesi gerekmektedir. Bu husus hükümlünün insan olarak varlık ve değerine saygı gösterilmesi olarak çağdaş infaz sistemindeki yeni yaklaşımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında kovuşturma aşamasında göz önünde tutulan bu yaklaşım, hükmün kesinleşmesi sonrasındaki infaz aşamasında hem infazın yapılacağı mekânlar ve hem de infazın şekli konularında da ön plana çıkmaktadır²².

5275 sayılı Kanun'un 2, 4 ve 6. maddelerinde infazda esas alınacak temel ilkeler açıkça belirtilmiştir. 5275 sayılı Kanun'un "*İnfazın koşulu*" kenar başlıklı 4. maddesi cezaların infazına ilişkin en temel ilkeyi düzenlemektedir. Maddedeki düzenlemede de vurgulandığı üzere mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamazlar. Kanun'un "*Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler*" kenar başlıklı 6. maddesinde ise hapis cezalarının infazında dikkate alınacak diğer temel ilkelere yer verilmiştir. Kanun koyucunun cezaların infazı için belirlemiş olduğu usul ve ilkeler, cezaların infazı ile elde edilmek istenen temel amacın gerçekleşmesi, hükümlünün ıslahı ile topluma yeniden kazandırılması ve hürriyetten yoksun kalmayı gerektiren bir

²¹ Özbek, s.64

²² Özgenç, İzzet / Şahin, Cumhuriyet: İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s.15-29; Kızılaslan, s.2; Hukukun Evrensel İlkeleri ve Özel Görevli Mahkemeler, İstanbul Barosu Paneli, 18 Kasım 2011, s.9

hapis cezasının infazının bir keyfilige kurban gitmemesi, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmemesi bakımından önemlidir. Unutulmamalıdır ki, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmayı gerektiren hapis cezası idarenin veya toplumun intikam duygularını tatmin etmek için değil aksine bireyin cezayı gerektiren ihlal eyleminin bir daha tekrarlanmaması bakımından bireyi ıslah etmek ve cezanın etkin ve hızlı infazı suretiyle gerek hükümlünün ve gerekse diğer kişilerin bir daha böyle ihlal eylemlerini gerçekleştirmemelerini sağlamak içindir. Bu noktada hükümlünün infaz sürecinde gösterdiği pişmanlık ve bu süreçte uygulanan programlara uyum hususundaki gayret ve başarısı hapis cezalarının infazında iyileştirmenin temel kıstasıdır. Ancak tutum ve becerilerin elde edilmesi mutlaka hükümlünün bu hususta istekli olmasına bağlı olduğundan, infaz rejiminin bu isteğin oluşmasını teşvik edecek tarzda donatılması gerekir²³. Hükümlünün infaz sürecinde pozitif düşünmesini engelleyen, hükümlüyü iyileştirmekten ziyade ondaki suçlu kişiliği pekiştiren cezaevi uygulama ve tedbirleri bu noktada infazdan beklenen amacın gerçekleşme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

Diğer taraftan 2006 Tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında REC (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı'nın "*Temel İlkeler*" kenar başlıklı bölümünde infaza ilişkin esaslar şu şekilde düzenlenmiştir²⁴:

1. Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkese, insan haklarının gerektirdiği gibi saygılı davranılmalıdır.
2. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiler, kendilerini mahkûm eden ya da tutuklayan bir karar ile hukuken ellerinden alınmayan bütün haklarını muhafaza ederler.
3. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere getirilen kısıtlamalar, asgari gereklilikte ve haklarında hükmedilen kararın meşru amacıyla orantılı olmalıdır.

²³ Atalay/Özgelen, s.10; Aras / Güverçin, s.38

²⁴ Aras / Güverçin, s.39

4. Kaynakların eksikliği, mahpusların insan haklarını ihlal eden cezaevi koşullarını mazur gösteremez.

5. Cezaevi yaşamı, genel toplum yaşamının olumlu yönlerine mümkün olabildiğince yaklaşmalıdır.

6. Bütün hapsedilme biçimleri, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin özgür toplumla yeniden bütünleşmelerini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir.

7. Dışarıdaki sosyal servislerle işbirliği ve toplumun mümkün olabildiği ölçüde cezaevi yaşamına katılımı teşvik edilmelidir.

8. Cezaevi personeli önemli bir kamu hizmetini yerine getirmektedir ve bu personel, işe alınmada, eğitimde ve mahpusların bakımında yüksek standartları sürdürmeyi mümkün kılan çalışma koşullarına sahip olmalıdır.

9. Bütün ceza infaz kurumları, düzenli olarak resmi denetime ve bağımsız izlemeye tabi tutulmalıdır.

10. Cezaların kanunun belirlediği ilkeler çerçevesinde infaz edildiğinin takibi ve hükümlünün sahip olduğu hakların farkına varabilmesi için tutuklu ve hükümlüye sahip oldukları haklar yazılı olarak derhal bildirilmelidir. Aynı şekilde tutuklu ve hükümlünün okuryazar olmaması halinde söz konusu hakların sözlü olarak kendisine bildirilmesi gerekir.

Anayasa, yasalar ve uluslararası sözleşme ve belge hükümleri dikkate alındığında cezaların infazında özellikle aşağıdaki ilkelerin esas alınması gerekmektedir.

1. İnfazda Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi

Demokratik hukuk devletinde her alanda olduğu gibi infaz aşamasında da vazgeçilmez ilkelerden biri infazın eşitlik ilkesine uygun olarak ve herhangi bir ayrımcılığı uğramadan tamamlanmasıdır. Bu adaletin ve hukukun üstünlüğünün bir gereğidir. Zira herkese eşit olanın verilmesi denkleştirici adaletin bir gereği olduğundan bu nok-

tada hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkesin eşit muameleye tabi tutulması gerekir²⁵.

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kuralların hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanacağı 5275 sayılı Kanun'un "İnfazda temel ilke" kenar başlıklı 2. maddesinde belirtilmiştir. Aynı şekilde ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağı da maddede hüküm altına alınmıştır. Bu noktadaki temel amaç ve mücadele infazın insanileştirilmesidir. Aynı şekilde öğretilerde infazın bu temel ilke çerçevesinde gerçekleştiğinin tespiti bakımından gizlilikten kaçınma ilkesinin de önemli olduğu dile getirilmektedir²⁶.

5275 sayılı Kanun'un 2. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesinde, diğer milletlerarası sözleşme ve hak bildirilerinde ve Anayasa'mızın 10. maddesinde öngörülen "insanlar arasında cins, ırk, renk, din, mezhep, milliyet, siyasal ve fikrî kanaat, millî ve sosyal köken, bir azınlığa mensup olma, servet, doğum ve benzeri nedenlerle ayırım yapılmayacağına" ilişkin ilke, hükümlü ve tutuklular yönünden de aynen geçerlidir²⁷.

Kişinin işlediği suçtan dolayı cezaevinde bulunmuş olması devlete ve infaz kurumlarına kişiye eşitlik ilkesine ve ayrımcılık yasasına aykırı davranma hakkı vermez. Anayasa'da "kanun önünde eşitlik" olarak da anılan bu ilke dikkate alınarak, infaz sırasında aynı statüde yer alan hiçbir hükümlüye ırk, renk, din, mezhep, milliyet, siyasal veya başka fikir ve düşünceler, millî ve sosyal köken, bir azınlığa mensup olma, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumlar ve benzeri ne-

²⁵ Özbek, s.66

²⁶ Karakaş Doğan, s.6-8; Demirbaş, Timur: "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun (CGTİK) Değerlendirilmesi", Ceza Hukuku Dergisi, Ekim 2006, (İlkeler), s. 19-29

²⁷ Aras / Güverçin, s. 40

denlerle ayrıcalık tanınmaması, farklı bir uygulama yapılmaması amaçlanmıştır. Ancak ceza ve tedbirlerin hükümlünün kişiliğine uydurulması maksadı ile hükümlünün iyileştirilmesi amacına dayalı bireyselleştirmelerin, elbette ki, bu maddede yer alan temel ilkeye aykırı sayılması mümkün değildir. Aksine infazın beklenen sonuçları verebilmesi bakımından her bir hükümlü bakımından iyi bir bireyselleştirme programının uygulanması gerekmektedir. İyi bir bireyselleştirme programı hükümlünün sosyalleşmesini sağlamanın yanında hükümlünün suçlu kişilikten uzaklaşarak toplumla bütünleşmesini sağlamış olacaktır. Bu ise yapılacak bireyselleştirme programı kapsamında hem hükümlünün hem de kurumun ödev ve yükümlülüklerini yerine getirmesiyle mümkün hale gelebilir. Hükümlünün gelecekte sosyal sorumluluk sahibi olması, suç işlemekten yaşamını sürdürmesi isteniyorsa cezanın infazında bu bireyselleştirme programına en iyi şekilde riayet edilmelidir.

Hükümlünün infaz aşamasında anayasal güvence altına alınmış olan haklarına yönelik getirilen sınırlamaların tam belirlenmesi ve hükümlünün konumunun tereddüde mahal vermeyecek şekilde ortaya konulması da hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir. Zira cezanın infazı ile birlikte, kişi dokunulmazlığı, bilgi alma hakkı, ifade özgürlüğü, haberleşmenin gizliliği, mülkiyet haklarındaki kısıtlamalar gündeme gelmektedir. Aynı şekilde cezanın infazının insan onuruna saygılı bir şekilde olması da hukuk devleti bakımından gündeme gelen diğer önemli bir konudur. Bundan dolayı temel haklara yapılan bu müdahalelerin kanunla açık ve net olarak belirlenmesi gerekir²⁸.

Hükümlü ve tutuklular, genel olarak, özgürlük hakkı hariç olmak üzere Sözleşme kapsamında güvence altına alınan tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam ederler. AİHM içtihatları uyarınca, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hükümleri cezaevinin kapısında son bulmaz. Dolayısıyla Sözleşme'de belirtilen haklara getirilen her türlü kısıtlamanın gerekçelendirilmesi gereklidir. Bununla birlikte, söz konusu gerekçe, suçun önlenmesi ve düzenin sağlanması gibi

---

²⁸ Demirbaş, s.51

mahkûmiyet koşullarından kaynaklanabilen güvenlik kaygıları kapsamında olabilir²⁹.

Eşitlik ilkesinin doğal bir sonucu olarak cezanın infazı aşamasında ayrımcılık yasağına ilişkin esasların aynen dikkate alınması gerekir. AİHM, bazı tutuklu ve hükümlülerin, diğer bazı kategorilerdeki-lerden farklı muamele görmelerine neden olan belirli bir cezaevi rejiminin uygulanmasına ya da hapis cezalarının diğer yönlerine ilişkin ayrımcılık iddiasıyla ilgili farklı şikâyetleri bu esaslar çerçevesinde ele almıştır. Bu bağlamda Mahkeme **Varnas/Litvanya Kararında**³⁰, eş ziyareti hususunda hükümlülere kıyasla tutuklulara yapılan farklı muamelenin 14. madde kapsamında gerekçelendirilmediğine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, uygun tesislerin olmamasının eş ziyareti yapılamamasını haklı kıldığı iddiasını kabul etmemiştir. Özetle Mahkeme, yetkililerin hükümlülere kıyasla tutuklulara karşı yapılan farklı muamele için makul ve nesnel bir gerekçelendirme sağlamadıklarını ve böylece ayrımcı bir tutum sergilediklerini tespit ederek hak ihlali kararı vermiştir³¹.

AİHM **Ecis/Letonya Kararında**³² da aynı suçlardan mahkûm ve aynı süreyle cezaevinde bulunan kadın ve erkek mahkûmların koşullarında kadınlar lehine farklılık yaratılarak kadın mahkûmlar için yasak yokken, yalnızca erkek mahkûmların cenaze nedeniyle cezaevinden izinle ayrılmasına yönelik kategorik bir yasağın özel yaşama saygı hakkıyla (AİHS md. 8) bağlantılı olarak ayrımcılık yasağını (AİHS md. 14) ihlal ettiğine hükmetmiştir.

²⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İçtihadına İlişkin Rehber, Mahpus Hakları, Ankara 2019, <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/482020134215mahpus%20haklar%C4%B1%20olarak%20de%C4%9Fi%C5%9Ftirelim%20ba%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>, İET: 20/06/2022, s. 7

³⁰ AİHM Varnas/Litvanya Kararı, Başvuru No: 42615/06, K.T: 09/07/2013; §§ 116-122; Mahpus Hakları, s.70

³¹ Aras / Güverçin, s. 41

³² AİHM Ecis/Letonya Kararı, Başvuru No: 12879/09, K. T: 10/01/2019

2. Cezanın İnsan Onuruna Saygı İlkesine Uygun İnfaz Edilmesi

Özgürlükçü demokrasilerin ve hukuk devleti ilkesinin işlevini sağlayabilmesinin olmazsa olmaz koşullarından biri insan onurunun her koşulda korunmasıdır. Esasen hukuk devletinin insan onurunun koruyucusu olma gibi bir yükümlülüğü vardır³³. Bu hayatın her alanında olduğu gibi cezaların infazı sürecinde de devam eden bir yükümlülüktür. İnfazın insanileştirilmesi olarak da ifade edebileceğimiz infazın insan onuruna uygun olması ilkesi esasen AİHS'nin 3. maddesinin bir gereği olarak cezaların infazında gözetilmesi gereken bir diğer temel ilkedir. 5275 sayılı Kanun'un "*İnfazda temel ilke*" kenar başlıklı 2. maddesinin ikinci fıkrasında ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu noktadaki temel amaç ve mücadele infazın insan onuruna uygun yapılmasıdır³⁴. Kanun'un "*Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler*" kenar başlıklı 6. maddesi uyarınca da hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluğun, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilmesi gerekir³⁵.

Diğer taraftan sosyal devlet olmanın bir gereği olarak, sosyal adaletin ve sosyal yardımın hükümlü bakımından cezaevi koşullarında uygulama alanı bulması gerekir. Zira sosyal devlet, cezaevindeki hükümlüye kendi özel bakımını mümkün kılacak kişisel yardımı eda etmeyi ve sosyal yardım ile özeni garanti eder. Bu noktada sosyal devlet, infaz görevini yerine getirirken, sosyal ve diğer katılımları dengeleyecek yardımı garanti edecek ve gücü ölçüsünde hükümlüye insan onuruna saygılı varlığını mümkün kılmak için gerekli tedbirleri alacaktır³⁶.

Hukuk devletinin varlığının hayatın her alanında gözetilmesi gerektiği dikkate alındığında cezaevleri de hukuk devletinin hâkim ol-

³³ Özbek, s.65

³⁴ Karakaş Doğan, s.6-8; Demirbaş, (İlkeler), s.101

³⁵ Aras / Güverçin, s. 44

³⁶ Demirbaş, s.52

duğu alanlardır. Hukuk devleti olmanın gereği olarak cezaların insan onuruna sayđı ilkesi çerçevesinde infazı gerekir. Kişinin suçlu olması onun onurunun yok sayılması sonucunu doğurmamaktadır. Cezasının infazı sırasında suçlunun bir insan olduğu, nesne olmadığı göz ardı edilmemelidir. İnsan onuru, demokrasinin ve hukuk devletlerinin vazgeçilmez bir parçasıdır.

İnsan onuruna sayđı ilkesi gereğince cezaevinde tutuklu ve hükümlüler insan onuruna aykırı davranış ve uygulamalara maruz bırakılamaz ya da işkence veya insanlık dışı kötü muamelelere tabi tutulamaz. Suçlunun suçu veya cezası ne olursa olsun bu tip uygulamalar insanlığa karşı işlenmiş eylemler olacaktır. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi aşağılayıcı muameleler insan onuru ve haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak ortaya çıkabilir³⁷.

Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetim hataları veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu nedenle mahkûmlar için bir ceza infaz kurumundaki yaşam tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahkûmlara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahkûmlar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir. Bu noktada Anayasa'nın 17. maddesi, ceza infaz kurumunda tutulan bir hükümlü veya tutuklunun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir³⁸.

---

³⁷ AYM Cezmi Demir ve Diğerleri Kararı, Başvuru No: 2013/293, K.T:17/7/2014, Prg.90

³⁸ AYM Turan Günana Kararı, Başvuru No: 2013/3550, K.T: 19/11/2014, Prg.39

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulayarak terörizmle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi Sözleşme'nin -mağdurların davranışlarından bağımsız olarak- işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemleri yasakladığını belirtmiştir. Kötü muamele yasağının Sözleşme'nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir istisnaya yer vermediği de içtihatlarda vurgulanmıştır³⁹.

AİHM, başvuruya konu olaylarda başvurucuların aşağılanmasını ve alçaltılmasını amaçlayan bir muameleye dair herhangi belirtinin olmadığı hâllerde de muamelenin amacının mağdurları küçük düşürmek ya da alçaltmak olup olmadığı sorunu değerlendirmeye alınacak bir faktör olmasına rağmen böyle bir amacın yokluğunun Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline engel olmayacağını belirtmektedir. AİHM, somut olayın kendine özgü koşullarını dikkate alarak başvurunun çok uzun bir süre katlanmak zorunda kaldığı tutukluluk koşullarının ciddi ruhsal hastalık ve acıya neden olabileceğini, insanlık onurunu zedeleyebileceğini, aşağılanma ve alçaltılmaya neden olan böylesi duyguları ortaya çıkarabileceğini dikkate aldığını belirtmektedir⁴⁰.

3. İnfazın Kanunilik İlkesine Uygun Yapılması

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının kanunla belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yerine getirilmesi suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin doğal sonucu ve gereğidir. İnfaz rejiminin uygulamasında kişilerin hak ve özgürlükleri bakımından çeşitli sınırlamalar getirildiğinden, bu sınırlamaların dayanağının mutlaka kanunla öngörülmesi gerekir. Kanunsuz infaz olmayacağından infaza ilişkin hususların da kanunda düzenlenmesi zorunludur. Buradaki kanunilik ilkesinin de hukuk devleti ilkesi esasları çerçevesinde olacağı açıktır. Hukuk dev-

³⁹ AİHM Labita/İtalya Kararı, Başvuru No: 26772/95, K.T: 6/4/2000, Prg.119

⁴⁰ Aras / Güverçin, s. 42-43; AİHM Kalashnikov/Rusya Kararı, Başvuru No: 47095/99, K.T:15/7/2002, Prg.101

leti ilkesine aykırı bir yasal düzenlemeye dayanılarak yapılacak bir infazın da kanuniliğinden bahsedilemez⁴¹.

Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin genel esaslar" başlıklı 38. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "...ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır." hükmü karşısında suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ve söz konusu ilkenin sonuçlarının infaz hukuku bakımından da geçerli olduğu açıktır. Buna göre kanunsuz suç ve ceza olmayacağı gibi kanunsuz infaz da olamaz. Bu infazın kanuniliği ilkesi olarak da ifade edilebilir⁴².

Bu bağlamda 5275 sayılı Kanun'un 6/1-c maddesinde hükümlünün kanun ve yönetmeliklerle tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunilik ve hukuka uygunluk ilkelerinin esas alınacağı açıkça vurgulanmıştır. Dolayısıyla cezanın infaz edilecek kısmı veya infaz edileceği açık veya kapalı ceza infaz kurumu ya da hükümlüye uygulanacak disiplin cezası gibi hususların kanunla belirlenmesi ve kanunda belirtilen usulde uygulanması gerekir. Bu noktada Bakanlığın tüzük, yönetmelik, genelge gibi işlemlerle disiplin suçu ve disiplin cezası oluşturması mümkün olmadığı gibi cezaevi idaresinin de uygulamalarının kanunilik ilkesine uygun olması gerekir. Takdir hakkının kanunun amacına aykırı olarak kullanılması sonucu ortaya çıkan keyfi uygulamaların veya disiplin cezası olarak uygulanan bazı uygulamaların idari işlem olarak hükümlülere uygulanması mümkün değildir. Yönetmelik veya idari işlemler kanunun belirlediği çerçevenin dışına çıkamaz.

Diğer taraftan 5275 sayılı Kanun'un 6/1-b maddesinde hükümlülerin, Anayasa'da yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanun'da öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir. Kanuni düzenlemeden de anlaşılacağı üzere hükümlülerin temel hakları ancak kanunla ve kanunun belirlediği esaslar çerçevesinde kısıtlanabilir. Kanun dışında kanun hükmünde kararname veya yönetmelik ya da tüzük ile temel hakların kısıtlanması yoluna gidilemez. Tür-

⁴¹ Özbek, s. 69 ; Aras / Güverçin, s.44

⁴² Özbek, s.69

kiye'de 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrası OHAL ilan edilmesiyle birlikte birçok alanda OHAL KHK'ları çıkarılmıştır. Bu kapsamda cezaevlerine ve cezaların infazına ilişkin de birçok KHK çıkarılmıştır. Bu KHK'larda hükümlünün avukatıyla görüşmesi, haberleşme hakkı, görüş hakkı gibi doğrudan hükümlünün haklarına ilişkin hususlar KHK ile orantısız bir şekilde sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla OHAL KHK'ları ile yapılan bu sınırlamalar kanunilik ilkesine aykırı uygulamalardır. Daha sonra bu KHK'ların uygun bulma kanunu ile kanunlaşmış olması kanunlaşma öncesi yapılan işlemlerin kanunilik ilkesine aykırılığını ortadan kaldırmamaktadır. Aynı şekilde evrensel hukuk ilkelerine ve Anayasa'nın sözüne ve ruhuna açıkça aykırı olan bu düzenlemelerin kanunlaşması bu düzenlemelerin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaz. Kanunilik ilkesinin en önemli niteliği olan hukukilik boyutunun burada gözden ırak tutulmaması gerekir.

4. İnfazın Bireyselleştirilmesi İlkesi

Çağdaş infaz rejiminde infazdan beklenen amacın elde edilebilmesi bakımından hükümlüye uygun bireyselleştirilmiş bir infaz planına ihtiyaç vardır. Anayasa ve yasaların öngördüğü sınırlar içerisinde cezaevinde uygulanacak tedbirlerde infazın amacına uygun olarak ve hükümlünün kişiliği ile orantılı bireyselleştirilmiş programlara yer verilmesi gerekmektedir. Buradaki kişiselleştirme ile hükümlünün iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması konusunda bireyselleştirilmiş uygulamalara vurgu yapılmıştır.

Bireyselleştirme sürecinin bir plan çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Hazırlanan planda meslek eğitimi, infazın hafifletilme yöntemi, salıverilme koşulları gibi infazın temel konularının yer alması gerekmektedir. Aynı şekilde hükümlüye hakları ve yükümlülükleri bildirilmeli ve gerekli durumlarda yeterli izahat yapılmalıdır⁴³.

5275 sayılı Kanun'un 6. maddesi uyarınca hükümlülerin, Anayasa'da yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanun'da öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir. İnfazın birey-

---

⁴³ Özbek, s.71

selleştirilmesine ilişkin bir başka düzenleme yine aynı Kanun'un "Gözlem ve sınıflandırma" kenar başlıklı 23. maddesidir. Maddedeki düzenleme uyarınca hükümlülerin kişisel özellikleri, bedensel, aklî ve sağlık durumları, suç işlemeden önceki yaşamları, sosyal çevre ve ilişkileri, sanat ve meslek faaliyetleri, ahlâkî eğilimleri, suça bakış açıları, hükümlülük süreleri ve suç türleri belirlenerek, durumlarına uygun infaz kurumlarına ayrılmaları ve bunlara göre saptanacak infaz ve iyileştirme rejimine tabi tutulmaları gerekmektedir. Aynı şekilde hükümlülerin, işledikleri suç tiplerine, gösterdikleri eğilimlere, tutum ve davranışları nedeniyle sıkı gözetim ve denetim altında bulundurulmaları gerekip gerekmediğine göre yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarına veya normal güvenlikli ceza infaz kurumlarına veya açık ceza infaz kurumlarına gönderilmelidir⁴⁴.

İnfazın amacına ulaşması için bu ilkenin bir gereği olarak hükümlünün de katılımı sağlanmak suretiyle hükümlü hakkında cezasının infazına ilişkin bir iyileştirme planı hazırlanmalıdır. Bu planda meslek eğitimi, infazın hafifletilme yöntemi, salıverilme koşulları gibi konuların yer alması gerekir. Yine hükümlüye hakları ve yükümlülükleri bildirilmeli, anlamıyorsa sözlü olarak açıklanmalıdır. Bugün cezaevlerindeki infaz sisteminin gerekli sonuçları verememesinin temel nedeni infaz rejiminde "sonuç ve kazanma" odaklı bir bireyselleştirmenin yapılmamasıdır. Mevzuattaki bazı temel kriterler çerçevesinde genelde suç tipi esaslı bir gruplandırma haricinde gerçekçi bir bireyselleştirme yapılamamaktadır. Kişiye özel bir bireyselleştirme planı ortaya konulamamaktadır. Bu ise infazdan beklenen amacın gerçekleşmesini engellemektedir. Cezaevlerinde etkin bir bireyselleştirme planı yapılamamasının temel sebeplerinden biri de infaz kurumu idare ve personelinin bu konuda yetkin ve eğitilmiş olmamasıdır.

5. Hükümlünün Yaşam Hakkı İle Beden ve Ruh Bütünlüğünün Korunması İlkesi

Hükümlü ve tutukluların özgürlük ve güvenlik haklarının kısıtlandığı cezaevlerinde öncelikle güvence altına alınması gereken hu-

⁴⁴ Aras / Güverçin, s.45

sus, hükümlü ve tutukluların yaşam hakkı ile beden ve ruh bütünlüğünün korunmasıdır. Cezaevlerinde kişilerin yaşam hakkı ile ruh ve beden bütünlüğünün korunması cezaevi idaresinin temel yükümlülüğüdür. Bu kapsamda 5275 sayılı Kanun'un 6. maddesinde belirlenen bu ilke uyarınca ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur. Bu kapsamda hükümlülerin gerekli sağlık ve psikolojik destek hizmetlerinden faydalanması gerekir. Bu husus 5275 sayılı Kanun'un "*Hükümlünün muayene ve tedavi istekleri*" kenar başlıklı 71. maddesinde de hüküm altına alınmıştır. Düzenleme uyarınca hükümlü, beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Bu ilke çerçevesinde hastalanan hükümlünün zamanında gerekli sağlık hizmetlerini alması gerekir. Bu konuda yaşanan ihmal neticesinde kişinin ölmesi halinde bu ilke ihlal edilmiş olacak ve ilgililerin sorumluluğu doğacaktır. Ayrıca Kanun'un "*İnfazı engelleyecek hastalık hâli*" kenar başlıklı 81. maddesi uyarınca kurum hekimi veya görevli hekim tarafından yapılan muayene ve incelemeler sonucunda hükümlünün cezasını yerine getirmesine engel olabilecek hastalığı saptanırsa durum, kurum yönetimine bildirilmelidir. Böyle bir durumda cezanın bu koşullarda infazı hükümlünün yaşam hakkı ile beden ve ruh bütünlüğünün korunması tehlikeye gireceğinden 5275 sayılı Kanun'un 16. maddesi çerçevesinde hükümlünün cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılır⁴⁵.

İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahkûmları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerektiği AİHM tarafından birçok kararda vurgulanmıştır. Ceza infaz kurumunda tutulmanın pratik gerekleri çerçevesinde mahkûmların sağlık ve esenlikleri gibi hususların yeterli bir şekilde güvence altına

---

⁴⁵ Aras / Güverçin, s.46

alınması ve gerekli tıbbi yardım sağlanması da insan onuruna yakışır şartların sağlanması için zorunludur⁴⁶.

Diğer taraftan kurum içerisinde hükümlünün yaşam hakkı ile beden ve ruh bütünlüğünü tehdit eden fiziksel koşullara karşı veya diğer mahkûmların bu yöndeki tehditlerine karşı gerekli tedbirlerin alınması gerekir. Bu kapsamda hükümlünün intihar etmesini engelleyici tedbirlerin alınması cezaevi idaresinin sorumluluğu altındadır.

6. Gizlilikten Kaçınma İlkesi

Cezanın infazının bilinmeyen bir yerde ve bilinmeyen bir yöntemle yapılamamasını ifade eden cezanın infazı sürecinde gizlilikten kaçınma ilkesi gereğince cezanın infazına ilişkin olarak infaz yeri, zamanı, şekli, yöntemi vb. gibi hususlar açıkça düzenlenmeli ve başta hükümlü olmak üzere herkes tarafından bilinebilir olmalıdır. Ancak bu ilke cezanın alenen infazı anlamına gelmemektedir⁴⁷.

Bu ilke kanunilik ilkesi çerçevesinde cezanın infazı sürecinde infazın aşamalarının belirli ve bilinebilir olmasını ifade etmektedir. Bu ilke infazın yasal çerçeve içerisinde yürütülüp yürütülmediğinin denetimine imkân sağladığından hükümlüyü güvence altına almaktadır⁴⁸. Bu kapsamda hükümlünün hangi cezaevinde cezasını infaz ettiği noktasında ailesinin bilgilendirilmesi gerekir. Aynı şekilde cezaevi nakilleri veya hastane sevki ya da duruşma gibi geçici nedenlerle başka yer cezaevlerine götürülmesi halinde de hükümlünün ailesine bilgi verilmelidir.

7. Cezanın Kesinleşmesi Koşulu

İnfaz hukuku bakımından kabul edilmesi gereken bir diğer temel ilke ise infaz edilecek cezanın muhakkak kesinleşmiş olması koşulu-

---

⁴⁶ AİHM Piechowicz/Polonya Kararı, Başvuru No: 20071/07, K.T:17/4/2012, Prg.162

⁴⁷ Karakaş Doğan, s.6-8; Demirbaş, (İlkeler), s.101; Aras / Güverçin, s.46

⁴⁸ Altınok Villemin, Derya: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Cezalarının Kesintisiz İnfazının İşkence Yasağı Açısından İncelenmesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s.70

dur⁴⁹. Zira kesinleşmeyen kararların değişebilmesi ihtimaline karşılık infaz edilen cezanın meydana getirdiği zararın karşılanması olanak bulunmadığından, kesinleşme koşulunun kabul edilmesi yerinde ve insan haklarının gereği olan bir ilkedir. Aksi takdirde özgürlüğü kısıtlanan hükümlü bakımından telafisi mümkün olmayan sonuçlar ortaya çıkmış olacaktır. Bu kapsamda 5275 sayılı Kanun'un "*İnfazın koşulu*" kenar başlıklı 4. maddesinde "*Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz.*" denilmek suretiyle infaz hukuku bakımından "*kesinleşme*" koşulu ve ilkesine vurgu yapılmıştır.

Hükümlü bakımından kesinlik ilkesi şart olmakla birlikte tutuklu bakımından tutuklama tedbirinin infazına başlanması için mahkemenin tutuklama kararı yeterlidir. Tutuklama kararının itiraza tabi olması ve tutuklunun buna itiraz etmiş olması koruma tedbiri olan tutuklamanın infazına engel değildir.

8. İnfaz İşlem, Karar ve Uygulamalarının İdari ve Yargısal Denetime Açık Olması İlkesi

Cezanın çağdaş infaz hukukuna hâkim olan ilkeler ışığında infaz edildiğinin tespiti ve hükümlünün keyfi uygulama, işlem ve kararlara muhatap kalmaması bakımından infaz işlemlerinin idari ve yargısal denetime açık olması kuraldır. Bu nedenle hükümlü hakkında verilen kararlar, yapılan işlemler ve cezaevi uygulamalarının idari ve yargısal denetime tabi olması gerekmektedir.

Hükmü veren mahkeme, hükmün kesinleşmesine müteakip bir hafta içinde altına kesinleşme şerhini düştükten sonra kesinleşme şerhli kararı, hükmü veren mahkemenin bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Bu hükümler çerçevesinde infazına başlanan hükmün infazı sürecini yürütme görevi Cumhuriyet başsavcılığına verilmiştir. Ancak belli durumlarda esas mahkemesi ya da infaz hâkimliği bu infaz işlemlerini denetlemekte ve bazı kararlar vermektedir.

---

⁴⁹ Karakaş Doğan, s.6-8

Diğer taraftan ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerin kanun ve yönetmelik hükümleri ile genelgelere aykırı olduğu gerekçesiyle bu işlem veya faaliyetlere karşı da hükümlü ve tutuklular infaz hâkimliğine başvurma hakkına sahiptir. Cezaevinde idare tarafından getirilen yasaklayıcı bir uygulama veya verilen disiplin cezası infaz hâkimliğinin denetimine açıktır.

Görüldüğü üzere ceza hükmünü içeren kesinleşmiş hükmün ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gelmesiyle birlikte infaz süreci başlamaktadır. İnfazın takibi ve infaz işlemlerinin yürütülmesinde ilgili başsavcılık sorumlu iken infaz sürecindeki hukuki denetim ve şikâyet makamında ise genel olarak infaz hâkimliği istisnai durumlarda da esas mahkemesi görevlidir. İnfazın bu şekilde çok yönlü denetimi keyfiliği engellediği gibi cezaevi gibi kurumlarda hak ihlallerinin de önüne geçecektir.

D. İNFAZININ BAŞLAMASI VE DENETİMİ

Yukarıda da izah edildiği üzere bir hükmün infazına başlanabilmesinin ilk koşulu hükmün kesinleşmesidir. Ceza hükmünün kesinleşmesine müteakiben hüküm, mahkeme başkanı ya da hâkimi tarafından kesinleşme nedeni ve tarihi yazılarak imzalanıp mühürlenmesinden sonra infaz için Cumhuriyet başsavcılığına gönderilecektir. Bu husus zaten 5275 sayılı Kanun'un 20. maddesinde "*Hapis cezasını içeren kesinleşmiş mahkûmiyet kararları, mahkemece, hangi hükümlü ve hangi cezanın infazına ilişkin olduğu açıkça belirtilmek suretiyle Cumhuriyet Başsavcılığına verilir.*" denilmek suretiyle vurgulanmıştır. İlam kendisine gelmiş olan Cumhuriyet başsavcılığı da ilamı UYAP sistemi infaz kaydına kaydettikten sonra ilâmdaki cezanın süresi gözetilerek hükümlü hakkında çağrı kâğıdı veya yakalama emri çıkartır. Ceza mahkemesi kesinleşen bu ilamı, hükümlünün yargılama esnasında adresi neresi olursa olsun, yargılama yaptığı yerdeki Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir⁵⁰.

---

⁵⁰ Atalay/Özgelen, s.3

Cezanın infazı, Cumhuriyet savcısı tarafından izlenir ve denetlenir. İzleme ve denetlemenin anlamı infazın Cumhuriyet savcılığı tarafından yürütülmesidir. Yani infaz yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir. Cezaevi idaresi, infaz işlemlerini Cumhuriyet savcısı adına yapar. Bu noktada kesinleşen ilamlar, hükümlünün bulunduğu veya ikamet ettiği yerden bağımsız olarak, hükmü veren mahkemenin bulunduğu yer savcılığına infaz için gönderilir. Hükmün yerine getirilmesine ilişkin işlemler de bu yer Cumhuriyet savcılığınca yerine getirilir⁵¹.

Ceza içeren hükümlerin gerekçeli olması tarafların tatmini bakımından önemli olduğu kadar cezanın infazında tereddüt yaşanmaması bakımından da önemlidir. Nitekim Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin 2017/11133 Esas, 2019/13942 Karar ve 14.11.2019 tarihli kararında da, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrası ile CMK'nın 34 ve 230. maddeleri uyarınca mahkeme kararlarının gerekçeli olması ve hükmün gerekçesinin infazda kuşkulara neden olmayacak şekilde olması gerektiği belirtilmiştir.

Bu noktada kararların Cumhuriyet başsavcılığına gelmesinden sonra karar yeniden gözden geçirilir ve cezanın infazı bakımından kararda bulunması gereken hususlarda bir eksiklik bulunması halinde karar mahkemesine iade edilir. Mahkemece belirtilen eksiklikler tamamlandıktan sonra hüküm UYAP esas kaydına kaydedildikten sonra Cumhuriyet başsavcılığına tevdi olunur⁵². Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin (İnfaz Yönetmeliği) 54. maddesinde hapis cezasını içeren kesinleşmiş mahkûmiyet kararının kesinleşme şerhinde bulunması gereken unsurlar düzenlenmiştir. Buna göre; mahkûmiyet kararının kesinleşme şerhinde;

a) Mahkûmiyetin hangi hükümlü hakkında verildiği ve hangi ceza veya tedbirin infazına ilişkin olduğu,

b) Kararın kesinleşme şekli ve tarihi,

---

⁵¹ Özbek, s. 82

⁵² Demirbaş, s.57

c) Cumhuriyet başsavcılığına infaz için kararın gönderiliş tarihi,

d) Mahkûmiyet kararı birden çok hapis cezasını içeriyorsa;

– Süreli hapis cezalarında bunların toplamı,

– Süreli hapis cezası, müebbet hapis cezası veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında bunlardan hangilerinin infaz edileceğinin,

gösterilmesi gerekir. Hükmü veren mahkeme, hükmün kesinleşmesine müteakip bir hafta içinde altına kesinleşme şerhini düştükten sonra kesinleşme şerhli kararı, hükmü veren mahkemenin bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Buradaki bir haftalık süre Kanun ve yürürlükten kaldırılan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te ve İnfaz Yönetmeliği'nde bulunmamakla birlikte Adalet Bakanlığının 29.03.1949 tarihli ve 19/6 sayılı tamiminde düzenlenmiş bir düzenleyici süredir⁵³. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 01.01.2006 tarihli İnfaz İşlemlerinin Takibi ve Yerine Getirilmesinde Dikkat Edilecek Hususlar konulu 9 No'lu Genelgesinin dokuzuncu bendinde de hâkim ve mahkemelerden verilip yasa yoluna başvurulmaksızın kesinleşen ilamların en çok bir hafta içinde infaz edilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına verilmesi gerektiği belirtilmiştir⁵⁴.

İnfazın idari ve yargısal denetiminin bir gereği olarak infazına başlanan hükmün infazı sürecini yürütme görevi Cumhuriyet başsavcılığına aittir. Bununla birlikte belli durumlarda esas mahkemesi ya da infaz hâkimliği Cumhuriyet başsavcılığının infaza yönelik işlemlerini denetlemekte ve bazı kararlar vermektedir. Bu noktada infaz aşamasında 7242 sayılı Kanun değişikliği öncesinde 5275 sayılı Kanun'un 98. maddesi gereğince mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çekirilecek cezanın hesabında duraksama olursa, cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülür ya da sonradan yürürlüğe giren kanun, hükümlünün lehinde olursa, duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için hük-

---

⁵³ Demirbaş, s.57

⁵⁴ Mecit, s.13

mü veren mahkemeden karar istenmesi gerekiyordu. Ancak 15.04.2020 tarihinde yürürlüğe giren 7242 sayılı Kanun'la 5275 sayılı Kanun'un 98. maddesinde yapılan değişiklik sonrası karar verecek mercii noktasında değişikliğe gidilmiştir. 7242 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik sonrası Kanun'un 98. maddesi gereğince;

- Mahkûmiyet hükmünün yorumunda duraksama olursa veya sonradan yürürlüğe giren kanun hükmünün Türk Ceza Kanunu'nun 7. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekirse, hükmü veren mahkemeden yani esas mahkemesinden,

- Çektirilecek cezanın hesabında duraksama olursa ya da cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülürse, duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için infaz hâkimliğinden

karar istenecektir. Aynı şekilde 7242 sayılı Kanun'dan önce cezaların içtimalı, koşullu salıverilme kararı, özel infaz usullerinin uygulanması ve müddetnameye itiraz gibi konular bakımından da esas mahkemesinden karar alınması gerekmekte iken 7242 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte bu konularda da yetkili merci infaz hâkimliği olmuştur.

Diğer taraftan ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerin kanun ve yönetmelik hükümleri ile genelgelere aykırı olduğu gerekçesiyle bu işlem veya faaliyetlere karşı da hükümlü ve tutuklular infaz hâkimliğine başvurma hakkına sahiptir. Görüldüğü üzere ceza hükmünü içeren kesinleşmiş hükmün ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gelmesiyle birlikte infaz süreci başlamaktadır. İnfazın takibi ve infaz işlemlerinin yürütülmesinde ilgili başsavcılık sorumlu iken infaz sürecindeki hukuki denetim ve şikâyet makamında ise genel olarak infaz hâkimliği istisnai durumlarda da esas mahkemesi görevlidir.

II. İNFAZ HÂKİMLİKLERİNİN İNFAZ AŞAMASINDAKİ GÖREV ve YETKİLERİ

A. İNFAZ HÂKİMLİKLERİNİN KURULUŞU

İnfaz aşamasında infaza yönelik yargısal denetimin en önemli ayağını infaz hâkimlikleri oluşturmaktadır. Ülkemizde 16/05/2001 tarihli ve 4675 sayılı Kanun ile ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek, karara bağlamak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere infaz hâkimlikleri kurulmuştur⁵⁵. Her ne kadar 4675 sayılı Kanun'un 1. maddesinin ikinci fıkrasında askeri ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin infaz hâkimliklerinin görev alanı dışında olduğu belirtilmiş ise de bu fıkra 2/7/2018 tarihli 700 sayılı OHAL KHK'sının 133. maddesiyle mülga olmuştur⁵⁶.

Burada kanun koyucu tarafından 4675 sayılı Kanun ile hükümlü ve tutukluların; ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları, giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları, cezaların infazı, müşahedeye tabi tutulmaları, izin, sevk ve nakil gibi kurum idaresince yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere karşı infaz hâkimliğine şikâyet yoluyla başvuruda bulunmaları olanağı tanınarak, infaz veya tutukluluk sırasında yapılan işlem ve faaliyetler üzerinde yargı denetimi sağlanmıştır⁵⁷.

15.04.2020 tarihinde yürürlüğe giren 7242 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 4675 sayılı Kanun'un "Amaç ve kapsam" başlıklı 1. maddesinin ikinci fıkrası değişikliğe uğramış ve infaz hâkimliklerinin görev

⁵⁵ Kamer, Vehbi Kadri: Doktrinde ve Uygulamada İnfaz Hakimliği Kurumu, Ankara 2004, s. 7

⁵⁶ Zira asker kişilerin cezalarının askeri ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde infaz edileceğine dair 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun 39. maddesi de 15.08.2017 tarihli 694 sayılı KHK'nın 203/1-a ile bu KHK'nin değiştirilerek kabul edilmesine dair 7078 sayılı Kanunun 189/1-a maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁵⁷ Özmen, s.79; Özkavalcı, s.25; Aras / Güverçin, s.50

alanları genişletilmiştir. Yapılan değişiklikle birlikte infaz hâkimlikleri infaz aşamasında ana yetkili merci konumuna gelmişlerdir. Esas mahkemesinin istisnai yetkileri haricinde infaz aşamasının karar, itiraz ve şikâyet mercii infaz hâkimliği olmuştur. Diğer bir ifade ile infaz aşamasının yargısal denetim mercii olmuştur.

7242 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 4675 sayılı Kanun'un "Amaç ve kapsam" başlıklı 1. maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklik ile birlikte;

- Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemlere veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek,
- Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararlara yönelik şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak,
- Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin hâkim veya mahkeme tarafından verilmesi gerekli kararları almak ve işleri yapmak,
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek

infaz hâkimliğinin görev alanı olarak belirlenmiştir. Görüldüğü üzere yapılan değişiklikle 4675 sayılı Kanun'un kapsamı genişletildiği gibi infaz hâkimliklerinin görev ve yetkileri de arttırılmıştır. Esasen infaz hâkimlikleri birer ihtisas mahkemesi konumuna getirilmiştir⁵⁸.

Son yasal değişikliklerle birlikte birer ihtisas hâkimliğine dönüştürülen infaz hâkimliklerinin 4675 sayılı Kanun'la ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmek amacıyla her il merkezi ile bölgelelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak kurulması hususu da 7242 sayılı Kanun'la değiştirilen 4675 sayılı Kanun'un 2. maddesinde vurgulanmıştır. Böylelikle ihtisaslaşmış infaz hâkimliklerinin iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde birden fazla kurulabilmesi de sağlanmıştır. İhtisaslaşmanın bir gereği

---

⁵⁸ Özkavalcı, s.25

olarak maddede özellikle müstakilen infaz hâkimliğine atanan hâkimlerin, adli yargı adalet komisyonlarınca başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilemeyeceği belirtilmiştir⁵⁹.

B. İNFAZ HÂKİMLİKLERİNİN YARGI ÇEVRESİ

1. İnfaz Hâkimliklerinin Yetki Alanı

İnfaz hâkimlikleri ile ilgili önemli konulardan biri de bu hâkimliklerin yetki alanlarıdır. Görev ve yetki alanları genişleyen infaz hâkimliğinin yargı çevresi, 7242 sayılı Kanun'la değiştirilen 4675 sayılı Kanun'un 2. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre bulunduğu il veya ilçenin adı ile anılacak olan infaz hâkimliklerinin yargı çevresi, kuruldukları il merkezi ve ilçeler ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırlarıdır. Ağır ceza mahkemeleri ile büyükşehir belediyesi bulunan illerde, büyükşehir belediyesi sınırları içerisindeki il ve ilçenin adı ile anılan infaz hâkimliğinin yargı çevresi, il veya ilçe sınırlarına bakılmaksızın Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenir.

İnfaz hâkimliklerinin yetkisi 7242 sayılı Kanun'la değiştirilen 4675 sayılı Kanun'un 2. maddesinde yeniden düzenlenmiştir. Yapılan değişiklik sonrası infaz hâkimliklerinin yetki hususu 4675 sayılı Kanun'un 2. maddesinin 7 ve 8. fıkralarında açıkça belirlenmiştir. 4675 sayılı Kanun'un 2. maddesinin yedinci fıkrasında; *"İnfaz hâkimliğinin yetkisi, hükmün infazına ilişkin işlemin yapıldığı yere göre belirlenir."*; sekizinci fıkrasında ise *"Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında idarece yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere ilişkin yapılan şikâyetler bakımından işlemin yapıldığı veya faaliyetin gerçekleştiği ceza infaz kurumunun bulunduğu yer infaz hâkimliği yetkilidir."* hükümleri yer almaktadır⁶⁰.

Kanun'un 2. maddesinin yedinci fıkrasındaki kurala göre hükmün infazına ilişkin işlemin yapıldığı yere göre infaz hâkimliğinin yetkisi belirlenecektir. Buna göre hükmün infazı işlemi nerede yapılıyorsa o

⁵⁹ Özkavalcı, s.25

⁶⁰ Aras / Güverçin, s.51

yer infaz hâkimliği yetkilidir. Hükümlünün infaz işlemine yönelik şikâyetinde şikâyet tarihinde infaz işleminin yapıldığı yer infaz hâkimliği şikâyet konusunda karar verecektir⁶¹. Örneğin hükümlünün koşullu salıverilme tarihinin yeniden belirlenmesi, denetimli serbestlik tedbirinin kaldırılmasına yönelik şikâyetlere ilişkin olarak infaz hâkimlikleri arasında çıkan yetki uyuşmazlıklarında karar, önceki infaz edilen yerde verilmiş olsa da; hükümlü hakkındaki hüküm nerede infaz ediliyorsa o yer infaz hâkimliği yetkili olacaktır. Yargıtay 5. Ceza Dairesi yerleşik içtihatlarında da infaz hâkimlikleri arasında oluşan yetki uyuşmazlıklarında şikâyete konu kararın infazının yapıldığı yer infaz hâkimliğinin yetkili olduğuna dair kararlar vermiştir.

Kanunun 2. maddesinin sekizinci fıkrasındaki düzenlemeye göre ise, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında idarece yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere ilişkin yapılan şikâyetler bakımından işlemin yapıldığı veya faaliyetin gerçekleştiği ceza infaz kurumunun bulunduğu yer infaz hâkimliği yetkilidir. Burada önemli olan hükümlü hakkında yapılan işlem veya faaliyetin hangi ceza infaz kurumu tarafından yapıldığıdır. Hükümlü başka yere nakil olsa da şikâyet konusunda işlemi yapan ceza infaz kurumunun bulunduğu yerdeki infaz hâkimliği yetkilidir. Örneğin disiplin cezasını Kırıkkale Ceza İnfaz Kurumu vermişse, hükümlünün disiplin cezasına yönelik şikâyetine ceza infaz kurumunun bulunduğu yerde bulunan Kırıkkale İnfaz Hâkimliği bakacaktır.

Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünün, 7242 sayılı Kanun ile değişen 4675 sayılı Kanun'un 2. maddesi gereğince yeni kurulan infaz hâkimlikleri ile birlikte mevcut bulunan infaz hâkimliklerinin yargı çevrelerinin belirlenmesi teklifine ilişkin 10/07/2020 tarihli ve 21646783-E.810/14756 sayılı yazısı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulu'nca 13.07.2020 tarihinde görüşülerek karara bağlanmıştır. Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulu'nun 13.07.2020 tarihli ve 129 sayılı kararıyla; 4675 sayılı Kanun'un 2. maddesine göre ağır ceza mahkemeleri ile büyükşehir belediyesi bulunan illerde, bü-

⁶¹ Özgenç/Şahin, s.202

yükşehir belediyesi sınırları içerisindeki il ve ilçenin adı ile anılan infaz hâkimliklerinin yargı çevresinin, il veya ilçe sınırlarına bakılmaksızın ağır ceza merkezlerinin infaz hâkimliklerine ilişkin yargı çevreleri belirlenmiştir⁶². Bu karara göre Adana İnfaz Hâkimliği yargı çevresi Adana Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi, Uşak İnfaz Hâkimliği yargı çevresi Uşak Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi olarak belirlenmiştir. Örneğin Keskin cezaevindeki bir hükümlü hakkında verilmiş olan bir disiplin cezasına yapılacak itiraza Kırıkkale İnfaz Hâkimliğince bakılacaktır. Zira Kırıkkale İnfaz Hâkimliğinin yargı çevresi olarak Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresi olarak belirlenmiş, Keskin ilçesi de Kırıkkale Ağır Ceza Mahkemesi yargı çevresinde bulunduğundan Keskin T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda infaza ilişkin işlemlere yönelik şikâyetlere Kırıkkale İnfaz Hâkimliğince bakılacaktır⁶³.

2. Yetkili Cumhuriyet Savcısının Yazılı Görüşünün Alınması

4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasındaki açık hüküm uyarınca infaz hâkiminin vereceği kararlar bakımından ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünün alınması gerekmektedir. Cezaevinin infaz hâkiminin yetki sınırları içerisinde olması halinde cezaevinden sorumlu Cumhuriyet savcısından görüş alınacaktır. Ancak uygulamada bir kısım cezaevleri büyüklükleri ve yüksek güvenlikli olmaları nedeniyle idari yönden buldukları mahal başsavcılıklarına değil de başka yer başsavcılıklarına idari olarak bağlanabilmektedir. Mesela Silivri Ceza İnfaz Kurumları Silivri Cumhuriyet Başsavcılığının yetki alanında faaliyet göstermesine rağmen Adalet Bakanlığı bu cezaevini idari olarak Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'na bağlamıştır. Bu gibi durumlarda cezaevinin idari yönden bağlı olacağı başsavcılık değiştirilse de doğal hâkim

⁶² HSK Genel Kurulu'nun 13.07.2020 tarihli ve 129 nolu kararı, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/Genel%20Kurul%20Karar%C4%B1.pdf>, İET: 22/06/2022

⁶³ HSK Genel Kurulu kararı ile infaz hâkimliklerinin yargı çevresi belirlendiğinden ve 7242 sayılı Kanun'la müstakil infaz hâkimlikleri kurulduğundan 7242 sayılı Kanun yürürlüğe girilmeden uygulanan HSK'nın 24.03.2005 tarihli ve 188 sayılı kararının bir anlamı kalmamıştır.

ilkesi gereğince infaz hâkimlerinin yetki çevresi idari bir işlem ile değiştirilemeyeceğinden cezaevinin kurulu bulunduğu yer infaz hâkiminin yetkisi devam edecektir. Zaten Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulu'nun 13.07.2020 tarihli ve 129 sayılı kararıyla Silivri İnfaz Hâkimliği yargı çevresi Silivri Ağır Ceza Mahkemesinin yargı çevresi olarak belirlendiğinden Silivri Ceza İnfaz Kurumları Silivri İnfaz Hâkimliği'nin yetki alanı içerisinde⁶⁴.

Diğer taraftan, cezaevi idaresi hangi Cumhuriyet başsavcılığında ise infaz hâkimliği işlemlerinde mütalaanın da cezaevinden sorumlu savcı tarafından verilmesi kanun gereğidir. Buna göre, mesela Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'nın idaresinde olan Silivri Ceza İnfaz Kurumlarındaki bir şikâyete ilişkin Silivri İnfaz Hâkimliğinin, Silivri Ceza İnfaz Kurumlarından sorumlu Bakırköy ilgili Cumhuriyet savcısının görüşünü alması gerekmektedir.

4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin beşinci fıkrasındaki açık düzenleme karşısında, infaz hâkimliğince verilen kararlara karşı Cumhuriyet savcısının itiraz hakkı bulunduğundan kararlara görüldü yapılması gerekmektedir. Bu görüldülerde de yukarıdaki usulün aynen uygulanması gerekmektedir.

C. İNFAZ HÂKİMLİKLERİNİN GÖREV ALANI

1. Genel Olarak

4675 sayılı Kanun infaz hâkimliklerinin kuruluş, görev, yetki ve çalışma esaslarını düzenleyen çerçeve kanundur. 4675 sayılı Kanun'la birlikte Türkiye'de infaz hâkimleri ilk kurulduğu zamanlarda infaz hâkimliklerinin görev alanı hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerindeki iş ve işlemleri ile sınırlanmasına karşın zamanla infaz hâkimliklerinin görevleri çeşitli yasa hükümleri ile genişletilmiştir. Bu bağlamda denetimli serbestlik hizmetlerinin yürü-

---

⁶⁴ Aras / Güverçin, s.51-52

tülmesinin usul ve esaslarını düzenleyen 3.7.2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Kanunu'nun "Şikâyet ve itiraz" kenar başlıklı 18. maddesiyle denetimli serbestlik müdürlükleri ile koruma kurullarının idarî nitelikteki eylem ve işlemlerine karşı yapılacak şikâyetlerde de infaz hâkimliği görevli kılınmıştır⁶⁵.

Çağdaş ceza infaz sisteminin bir gereği olarak bu hâkimliklerin uzmanlaşması ve ihtisas hâkimlikleri haline gelmelerinin bir gereği olarak bu hâkimliklerin görev alanları zamanla genişlemeye devam etmiştir. Ancak esas büyük çaplı değişiklikler kısmen de olsa 15.04.2020 tarihinde yürürlüğü giren 7242 sayılı Kanun ile sağlanmıştır. 4675 sayılı Kanun'un 1, 2 ve 4. maddelerinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Kanun'un 1. maddesinin ikinci fıkrasında "ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemlere veya bunlarla ilgili faaliyetlere ya da Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararlara yönelik şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin hâkim veya mahkeme tarafından verilmesi gerekli kararları almak, işleri yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere" infaz hâkimliklerinin kurulduğu belirtilmiştir. Bu düzenleme aynı zamanda infaz hâkimliklerinin görev alanını da belirlemektedir.

7242 sayılı Kanun'la 4675 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler ile birlikte infaza yönelik işlem ve faaliyetlere ilişkin kararların uzmanlaşmış infaz hâkimleri tarafından verilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda yargılama sonunda hükmedilen ceza ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi sırasında alınacak kararlar müstakil infaz hâkimlikleri tarafından verilecektir. Bununla infaz işlemlerine ilişkin karar ve yargısal denetimin tek bir yargı merciinde toplanması ve infaz hâkimliklerinin ihtisaslaşması amaçlanmıştır. 7242 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle 4675 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 2. madde ile infaz hâkimliğine yeni görevler veren düzenlemeler 01.9.2020 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır.

⁶⁵ Özkavalcı, s.30; Aras / Güverçin, s.53-54

4675 sayılı Kanun'un 1. maddesinde infaz hâkimliğinin denetime sokulan *"işlem ve faaliyet"* kavramlarının kapsam ve içeriği madde gerekçesinde açıklanmıştır. Buna göre madde gerekçesinde *"işlem"* kavramının hükümlü ve tutuklular hakkında yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre hukuki sonuç doğurmaya yönelik her türlü karar, önlem ve irade açıklamasını, *"faaliyet"* kavramının ise hükümlü ve tutukluların konumlarında değişiklik yapan her türlü eylemler ile iyileştirme ve eğitim programlarına uygun olan çalışmaları ifade ettiği belirtilmektedir.

Kanun koyucunun yukarıda belirtilen konularda gerçekleştirilen eylem ya da işlemlere yönelik şikâyetlerin ceza infaz kurumu idaresince hızlı bir şekilde incelenerek karara bağlanmasını ve bu şikâyetlerin incelemesi aşamasında da infaza ilişkin özel gerekliliklerin dikkate alınmasının temin edilmesi amacıyla söz konusu eylem ve işlemlerin yargısal denetim yerinin idari yargı değil infaz hâkimlikleri olmasını öngördüğü anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan 7242 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 4. maddesine 5 ve 6. fıkralar eklenmiştir. Bu fıkralar kapsamında, infaz hâkimliklerine yeni ek görevler verilmiştir. Kanun değişikliği ile daha önce esas mahkemesinin görev alanında olan Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararlara karşı yapılan şikâyetleri incelemek ve ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin mahsup, ceza zamanaşımı ve hükümlünün ölümü hâllerinde verilecek kararlar da dâhil olmak üzere hâkim veya mahkeme tarafından verilmesi gerekli kararları almak ve işleri yapmak görevi infaz hâkimliğine verilmiştir.

İnfaz hâkimliklerinin genişletilmiş görev alanı dikkate alındığında bu hâkimlikler istisnalar dışında infaz sürecinde karar, şikâyet ve yargısal denetim merci konumuna gelmiş bir ihtisas hâkimliği konumundadırlar. İnfaz hâkimliğinin görev alanının sınırlarını belirleyen İnfaz Hâkimliği Kanunu aynı zamanda diğer kanunlarda infaz hâkimliğine verilen görevlerin sınırlarını da belirlemektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin 2004/56 Esas, 2007/26 Karar ve 15.3.2007 tarihli kararında vurguladığı üzere, infaz hâkimliklerinin, görev alanlarına giren uyuşmazlıkları İnfaz Hâkimliği Kanunu, yönetmelik ve genelgelerde yer alan kuralları, hâkim güvencesi ve yargı bağımsızlığı ilkelerine göre yorumlayarak çözeceklerinde kuşku bulunmamaktadır. Uyuşmazlıkların, düzenleyici nitelikteki genelgelerde yer alan kurallar da incelenmek ve yorumlanmak suretiyle karara bağlanması yargı yetkisinin bir gereği olup, mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat verme, telkin ve tavsiyede bulunma olarak nitelendirilemez. Bu noktada infaz konusundaki genelge ve yönetmelikler de infaz mevzuatı konusunda önemli bir yere sahip olup infaz hâkimliklerinin görev alanlarını belirleyen mevzuat hükümlerindedirler. Dolayısıyla yukarıdaki mevzuat hükümleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde infaz hâkimliklerinin görev alanları kanunilik ilkesi çerçevesinde belirlenmiştir. Kanunsuz suç ve ceza olmayacağı gibi kanunsuz infaz da mümkün değildir. Bu bağlamda infaz hâkimliklerinin görevlerinin kanunda yazılı olanlarla sınırlandırıldığı, sayılan durumlarda hükümlü ve tutukluların cezaevinde kaldıkları süre içinde karşılaşılabilecek sorunlarının çözümlenmesine yönelik görevler verildiği anlaşılmaktadır. Çıkarılacak yönetmelik ve genelgeler önemli olmakla birlikte bunların kanunlardaki düzenlemelere uygun olması gerekir. Kanunlarda olmayan bir görevin yönetmelik veya genelge ile infaz hâkimliğine verilmesi mümkün olmadığı gibi kanundaki bir görevin de infaz hâkimliğinden alınması mümkün değildir⁶⁶.

2. Hükümlülerin Cezaevinde Barındırılmalarına İlişkin İşlem Veya Faaliyetlere İlişkin Şikâyetleri İncelemek Ve Karara Bağlamak

Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faali-

---

⁶⁶ Aras / Güverçin, s.54

yetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak infaz hâkimliğinin görevleri arasındadır⁶⁷. Bu noktada cezaevindeki eğitim, kültür ve sosyal yaşam faaliyetleri veyahut cezaevinde barınmadan kaynaklı ortaya çıkan işlem, karar ve uygulamalara yönelik şikâyet mercii infaz hâkimlikleridir. Mesela cezaevinde hükümlü ve tutukluların spor hakkının cezaevi imkânları gerekçe gösterilerek fiilen kısıtlanması halinde bu kısıtlamanın kaldırılması için cezaevi idaresine başvuru yapılmasına rağmen bu kısıtlama kaldırılmaz veya makul bir sürede başvurucuya cevap verilmez ise ilgili doğrudan infaz hâkimliğine başvurarak bu kısıtlamayı şikâyet ederek kaldırılmasını talep edebilir. Benzer şekilde kütüphaneden yararlanma hakkının haftada bir kitapla kısıtlanması şeklinde cezaevi idare ve gözlem kurulu bir karar alırsa ilgili hükümlü veya tutuklu doğrudan infaz hâkimliğine bu kısıtlanmanın kaldırılması için şikâyet yoluna başvurabilir⁶⁸.

3. Cezanın İnfazı Usulüne İlişkin Verilmesi Gerekli Kararları Almak Ve İşleri Yapmak

İnfaz hâkimliklerinin bir diğer önemli görevi ise cezanın infazı sürecinde doğrudan cezanın infazıyla alakalı kanunda belirtilen kararları almak veya infaza ilişkin alınmış olan diğer kararlara yönelik şikâyetleri karara bağlamaktır. 4675 sayılı Kanun'daki düzenleme uyarınca hükümlülerin cezalarının infazı, müşahedeye tâbi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, izin, sevk, nakil ve tahliyeleri; tutukluların sevk ve tahliyeleri gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak; ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin mahsup, ceza zamanaşımı ve hükümlünün ölümü hâllerinde verilecek kararlar da dâhil olmak üzere hâkim veya mahkeme tarafından verilmesi gerekli kararları almak ve işleri yapmak infaz hâkimliğinin görevleri arasındadır. 7242 sayılı Kanun'la 4675 ve 5275 sayılı Kanunlarda yapılan değişikliklerle birlikte istisnai durumlar haricinde cezanın infazı usulüne dair verilecek kararların mercii infaz hâkimliği olmuştur.

---

⁶⁷ Aras / Güverçin, s.54-55

⁶⁸ Özkavalcı, s.30-32

Bu bağlamda;

- 7242 sayılı Kanun'la değişik 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesinin birinci fıkrasındaki düzenleme gereğince hükümlü hakkında denetimli serbestlik tedbiri kararını, hükmün infazına ilişkin işlemleri yapan Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hâkimi tarafından karar verilecektir.
- 7242 sayılı Kanun'un 48. maddesiyle, 5275 sayılı Kanun'un 107. maddesinin 11. Fıkrasında yapılan değişiklikle birlikte koşullu salıverilmeye infaz işlemlerinin yapıldığı yer infaz hâkimliğince karar verilecektir.
- 5275 sayılı Kanun'un "*Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektirilecek cezanın hesabında duraksama*" kenar başlıklı 98. maddesi tamamen değiştirilmiş ve daha önce esas mahkemesinin görev alanında bulunan "*çektirilecek cezanın hesabında oluşan duraksamanın giderilmesi*" görevi infaz hâkimliğine verilmiştir. Düzenleme uyarınca çektirilecek cezanın hesabında duraksama olması ya da cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği hususunda tereddüt meydana gelmesi halinde duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için infaz hâkimliğinden karar istenmesi gerekmektedir. Örneğin müddetnamede koşullu salıverilme süresinin veya tarihinin yanlış hesaplanması, adli para cezası hapse çevrilirken hangi miktarın esas alınacağı hususlarında duraksama olması durumunda infaz hâkimliği tarafından karar verilecektir⁶⁹.
- Aynı hükümlü hakkında tek veya farklı yargılamalarda verilmiş olan birden fazla cezanın bir araya getirilmesini ifade eden cezaların içtimalı görevi de infaz hâkimine aittir⁷⁰. 7242

⁶⁹ Günay, Erhan: Hükümlü Disiplin Ceza ve Tedbirleri-Duraksama Yaratan Sorunlar ve Yanıtlar-Lehe Kanun Uygulaması, Ankara 2010, s.5; Özbek, s.427; Özkavalcı, s.32

⁷⁰ Karakaş Doğan, s.87-88; Feyzioğlu, Metin/Güngör, Devrim: "Cezaların Toplanması ve Koşullu Salıverilme İlişkisi", TBB, S.69, Y.2007, s.51; İçel, Kayıhan/Sokullu-

sayılı Kanun’la 5275 sayılı Kanun’un “*Birden fazla hükümdeki cezaların toplanması*” kenar başlıklı 99. maddesinde yapılan değişiklikle birlikte bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ise, 5275 sayılı Kanun’un 107. maddesinde yer alan koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanabilmesi yönünden alınacak toplama (içtima) kararı verme yetkisi infaz hâkimliğine verilmiştir⁷¹.

- 5275 sayılı Kanun’un “*Hastanede geçen sürenin cezadan indirilmesi*” kenar başlıklı 100. maddesi uyarınca cezanın infazına başlandıktan sonra hastalık nedeniyle hükümlünün ceza infaz kurumundan hastaneye kaldırılması hâlinde burada geçirdiği süre, cezadan indirilir. Ancak, cezanın infazını durdurmak için hükümlü, hastalığına kasten neden olmuşsa bu hükümden yararlanamaz. Bu hâlde Cumhuriyet savcısı infaz hâkimliğinden bir karar verilmesini ister infaz hâkimliğinin kararına göre hastanede geçen sürenin infaza etkisi belirlenmiş olacaktır⁷².
- 7242 sayılı Kanun’un 50. maddesiyle, 5275 sayılı Kanun’un 110. maddesinde yapılan değişiklikle cezanın özel infaz usullerine göre çekilmesi talepleri hakkında artık hükmü veren mahkemece değil infaz işlemlerinin yapıldığı yer infaz hâkimliği tarafından karar verilecektir.
- Hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşen ve kişisel özgürlüğün sınırlanması sonucunu doğuran bütün haller nedeniyle tutuklulukta geçirilmiş sürelerin hükmolunan hapis cezasından indirilmesini ifade eden mahsup kurumu⁷³ da infaz hâkimliğinin görev alanına alınmıştır⁷⁴. 7242 sayılı Kanun’un

---

Akıncı/Füsun: “Cezaların İçtimanda (Birleştirilmesinde) İnfaz Edilebilirlik Sorunu”, İÜHFİM, C.LVII, S.1-2, Y.1999, s.94

⁷¹ Özbek, s.435; Kubat, s.77

⁷² Özbek, s. 437

⁷³ Özgenç/Şahin, s.251

⁷⁴ İçel, Kayıhan: “*Mevkufen Geçen Müddetin Ceza Mahkumiyetlerinden Mahsubu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.29, S.3, Y.1963, s.571 vd; Centel, Nur: Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama, İstanbul 1992, s.211 vd; Gölcüklü, Feyyaz: Ceza Davasında Şahıs Hürriyeti, Ankara 1958, s. 161

4. maddesiyle 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasına eklenen altıncı bent gereğince infaz sırasında mahsup kararının infaz hâkimliği tarafından verilmesi gerekmektedir⁷⁵.

4. Cumhuriyet Savcısının Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazına İlişkin Verdiği Kararlara Karşı Yapılan Şikâyetleri İncelemek

Ceza hükmünün kesinleşmesine müteakiben hüküm, mahkeme başkanı ya da hâkimi tarafından kesinleşme nedeni ve tarihi yazılarak imzalanıp mühürlenmesinden sonra infaz için Cumhuriyet başsavcılığına gönderilecektir. Bu husus 5275 sayılı Kanun'un 20. maddesinde açıkça belirtilmiştir. İlam kendisine gelmiş olan Cumhuriyet başsavcılığı da ilamı UYAP sistemi infaz kaydına kaydettikten sonra ilâmdaki cezanın süresi gözetilerek hükümlü hakkında çağrı kâğıdı veya yakalama emri çıkartır. Ceza mahkemesi kesinleşen bu ilamı, hükümlünün yargılama esnasında adresi neresi olursa olsun, yargılama yaptığı yerdeki Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir⁷⁶. Bu hükümler çerçevesinde infazına başlanan hükmün infazı sürecini yürütme görevi Cumhuriyet başsavcılığına verilmiştir. Verilen görev kapsamında Cumhuriyet savcısının yapacağı işlemler ve vereceği kararlar vardır⁷⁷.

7242 sayılı Kanun'un 4. Maddesiyle 4675 sayılı Kanun'un 4. Maddesinde yapılan değişiklik uyarınca cezaların infazı sürecini yürütmekle görevli olan Cumhuriyet savcılarının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdikleri kararlar ve yaptıkları işlemlere karşı şikâyet mercii infaz hâkimliğidir.

İnfaz sürecinde infazdan sorumlu Cumhuriyet savcısının yapacağı ilk işlem müddetname düzenlemektir. Hükümlünün hürriyeti bağlayıcı ceza süresini, ceza infaz kurumuna giriş tarihini, koşullu salıverilme tarihini ve bihakkın tahliye tarihine ilişkin bilgileri içeren belge olan müddetname Cumhuriyet başsavcılığı tarafından düzenlenerek

⁷⁵ Özbek, s.438; Özkavalcı, s.33

⁷⁶ Atalay/Özgelen, s.3

⁷⁷ Özbek, s.83-84 ; Aras / Güverçin, s.55

imzalanır ve hükümlüye tebliği edilir. 5275 sayılı Kanun'un 20. maddesinin dördüncü fıkrasında müddetname kavramı yerine "süre belgesi" kavramı kullanılmıştır.⁷⁸ 4675 sayılı Kanun'un 4. Maddesindeki düzenlemeye paralel olarak Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 54. maddesinin üçüncü fıkrasında hükümlünün ceza infaz kurumuna alınması sırasında hazırlanacak ve bir nüshası hükümlüye verilecek olan müddetnamede bulunması gereken bilgilerin yanlış olması ya da maddi gerçeğe uyuşmaması halinde hükümlünün bu müddetnameye itiraz edebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda müddetnamede hükümlünün koşullu salıverileceği tarihin, mahsup edilen sürenin veya infaz edilecek ceza miktarının hatalı olması gibi hallerde hükümlü bu müddetnameye itiraz ederek hatanın düzeltilmesini isteyebilir. 7242 sayılı Kanun'la 5275 sayılı Kanun'un 98. maddesinde yapılan düzenleme sonrası çektirilecek cezanın hesabında duraksama halleri kapsamında olan müddetnameye itiraz hususunda karar merci, hüküm veren mahkeme değil infaz işlemlerinin yapıldığı yer infaz hâkimliği olmuştur⁷⁹.

5275 sayılı Kanun'un 16 ila 19. maddelerinde cezaların infazının ertelenmesinin usul ve esasları düzenlenmiştir. Kanun'un 16. maddesinde hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesine ilişkin hükümlere yer verilirken hükümlünün istemiyle infazın ertelenmesi ise Kanunun 17. maddesinde düzenlenmiştir⁸⁰. 5275 sayılı Kanun'un 16 ila 19. maddeleri kapsamında hükümlü hakkında verilmiş olan erteleme kararının, belirlenen yükümlülöklere uyulmaması nedeniyle kaldırılması halinde veya cezanın infazının ertelenmesi talebinin Cumhuriyet başsavcılığınca reddedilmesi halinde bu kararlara karşı infaz hâkimliğine şikâyet yoluna gidilecektir⁸¹.

⁷⁸ Demirbaş, s.60-61; Özbek s.84

⁷⁹ Özkavalcı, s.32

⁸⁰ Özgenc/Şahin, s.61; Demirbaş, s.513

⁸¹ Kubat, s.72; Kızılaslan, s.3

7242 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik öncesinde Cumhuriyet savcısının bu kararlarına ilişkin başvurulacak kanun yolu 5275 sayılı Kanun'da açıkça belirtilmediğinden dolayı uygulamada tereddütler yaşanmaktaydı. Bu noktada 7242 sayılı Kanun değişikliği ile uygulamadaki tereddütler ortadan kaldırılmıştır. 7242 sayılı Kanun ile 4675 ve 5275 sayılı Kanunlarda yapılan değişiklikle birlikte Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararlara yönelik şikâyetleri ve itirazları incelemek ve karara bağlamak görevi infaz hâkimliğine verilmiştir.

5. Hükümlü Ve Tutuklular Hakkında Verilen Disiplin Tedbir Ve Cezalarına İlişkin İtirazları İncelemek Ve Karara Bağlamak

Hükümlü ve tutuklular hakkında uygulanacak disiplin cezaları 5275 sayılı Kanun'un 38 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Hükümlü veya tutuklular hakkında uygulanacak disiplin cezalarına ve tedbirlerine karşı şikâyet ve itiraz durumunda 4675 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı 5275 sayılı Kanun'un 52. maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Düzenleme uyarınca hükümlü ve tutuklular hakkında alınan disiplin tedbirleri ve verilen disiplin cezalarının kanun veya diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu iddiasıyla yapılan şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak görevi infaz hâkimliğine aittir⁸².

6. İzleme Kurullarının Hazırladıkları Raporları İnceleyerek Varsa Şikâyet Niteliğindeki Konular Hakkında Karar Vermek

Kanunlarla bazı kurum ve kuruluşların cezaevlerini denetleme yetkisi bulunmaktadır. Bu çerçevede 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu, 08.12.1990 tarih ve 20719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'un amacı; dünyada ve ülkemizde insan haklarına saygı ve bu konudaki gelişmeleri izlemek suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde

⁸² Özmen, s.82; Tok, Türker: "Ceza Muhakemesi Kanunundaki "İtiraz" İle İnfaz Hâkimliği Kanunundaki "İtiraz Ve Şikâyet" Arasındaki Farklar", Terazi Hukuk Dergisi, Ocak 2007, S.5, s.135; Özgenç/Şahin, s.163; Aras / Güverçin, s.55

bir İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.⁸³

Kanun'da komisyonun görevlerinin belirtildiği 4. maddedeki düzenleme uyarınca İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun en temel görevlerinden biri de insan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek veya gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek ve her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurtiçi ve dışında İnsan Haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamaktır.

Diğer taraftan 20.04.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6701 sayılı Kanun'la insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda yetkili kurum Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu olmuştur. 6701 sayılı Kanun'un 1. maddesinde kanunun amacı, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasların düzenlenmesi olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun cezaevlerinde denetim yetkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda Kurumun, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek, bu ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek görevi vardır.

Bu bağlamda ceza infaz kurumları ve tutukevlerini izleme kurullarının kendi yetki alanlarına giren ceza infaz kurumları ve tutukevlerindeki tespitleri ile ilgili olarak düzenleyip intikal ettirdikleri rapor-

---

⁸³ Özbek, s.514 vd.

ları inceleyerek, varsa şikâyet niteliğindeki konular hakkında karar vermek görevi infaz hâkimliklerine aittir⁸⁴.

7. Denetimli Serbestlik Müdürlüğü İle Koruma Kurullarının İdarî Nitelikteki Eylem Ve İşlemlerine Karşı Yapılacak Şikâyetleri Karara Bağlamak

Hükümlünün denetimli serbestliğe ayrılmasına karar verme görevi infaz hâkimliğinde olduğu gibi hükümlünün denetimli serbestliğe ayrıldıktan sonra denetimli serbestlik müdürlükleri ile koruma kurullarının bu süreçteki idarî nitelikteki eylem ve işlemlerine karşı yapılacak şikâyetlerde de infaz hâkimliği görevlidir. Denetimli serbestlik hizmetlerinin yürütülmesinin usul ve esaslarını düzenleyen 3.7.2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Kanunu'nun "Şikâyet ve itiraz" kenar başlıklı 18. Maddesi bu konuyu doğrudan düzenlemiştir.

Öte yandan şüpheli veya sanık hakkında adli kontrol kararı verme yetkisi soruşturma aşamasında sulh ceza hâkimliğine ve kovuşturma aşamasında esas mahkemesine ait olmakla birlikte adli kontrol tedbirinin uygulanmasına ilişkin işlemleri takip eden denetimli serbestlik müdürlükleri veya bürolarınca, hazırlanan denetleme planı doğrultusunda hareket etmeyen kişilere yapılan bildirimlerin veya ihtarların haksız olduğu değerlendiriliyorsa bu bildirim veya ihtarlar karşı şikâyet mercii de yine infaz hâkimlikleridir⁸⁵.

D. İNFAZA İLİŞKİN İŞLEM VE FAALİYETLERDE ÖNCELİKLE İDAREYE BAŞVURU YAPILMASI VE İDARE ALEYHİNE YETKİ GASPI YAPILMAMASI

İnfaz hâkimliğine yapılan şikâyet konusu iş ve işlemlerle alakalı infaz hâkiminin karar verebilmesi için öncelikle idare tarafından karar verilmiş veya reddedilmiş bir iş ve işlemin bulunması gerekir.

⁸⁴ Özkavalcı, s.30 vd.

⁸⁵ Özbek, s.198; Özkavalcı, s.30 vd.; Aras / Güverçin, s.55

Dolayısıyla idareye başvurmadan doğrudan doğruya infaz hâkimine bir işlemin tesisi için başvurulması halinde, infaz hâkiminin idarenin fonksiyonunu eda etmesi istenmiş olacaktır. Bu da infaz hâkiminin görev alanına girmediği gibi kurumlar arası fonksiyon gaspı sonucunu doğuracaktır. Bu nedenle idareye başvurulmadan doğrudan infaz hâkimliğine yapılan talepler, idarenin yetki ve görev alanında bulunuyorsa infaz hâkimliğince talep hakkında karar vermek yerine ilgili talep hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi veya işlem tesis edilmesi için talebin idareye gönderilmesi gerekir. İdare tarafından talebe ilişkin olumlu veya olumsuz bir karar verildikten sonra bu işlem, faaliyet veya karara karşı infaz hâkimliği nezdinde şikâyet yoluna başvurulabilir⁸⁶.

Yetki gaspı yapılmaması ve hükümlü veya tutuklu bakımından da hak ihlali oluşmaması için öncelikle cezaevi idaresinden talepte bulunulması gerekir. İlgilinin talepte bulunmasına rağmen idarenin bu talebe ilişkin makul bir sürede cevap vermemesi halinde doğrudan infaz hâkimliğine başvurulması gerekir.

E. İNFAZ HÂKİMLİĞİNİN KARARLARINA KARŞI BAŞVURULUCAK KANUN YOLLARI

1. İnfaz Hâkimliğine Şikâyet Yoluna Başvurma

Hükümlü ve tutukluların yukarıda belirtilen cezaevinin veya Cumhuriyet savcısının işlem karar veya uygulamalarına karşı ilk başvuracakları merci infaz hâkimliğidir. 4675 sayılı Kanun'da yer alan görev tanımı kapsamında hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumundaki iş ve işlemlerinin şikâyet mercii infaz hâkimliğidir. İnfaz hâkimliklerinin 4675 sayılı Kanun'dan kaynaklanan görevleri temel görevleri olup genel olarak idari işlem ve kararlar ile fiili uygulamalara yöneliktir. Burada idare-

---

⁸⁶ Aras / Güverçin, s. 624

nin hükümlü ve tutukluya yönelik iş ve işlemleri Kanun'da soyut olarak belirtilmişse de uygulamada şikâyete konu birçok iş ve işleme rastlanılmaktadır⁸⁷.

Yukarıda da vurgulandığı üzere ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerin ya da Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararların⁸⁸ kanun veya diğer mevzuat hükümlerine⁸⁹ aykırı olması halinde şüpheli, sanık ve hükümlü ile bunların müdafileri bu karar, iş ve işlemler ile faaliyetlere karşı öğrenme tarihinden itibaren 15 gün içerisinde ve her halükarda işlem ve faaliyetin yapıldığı tarihten itibaren 30 gün içinde şikâyet yoluyla infaz hâkimliğine başvurabilirler⁹⁰. İnfaz hâkimliğine yapılacak şikâyetlerin usul ve esaslarını düzenleyen 4675 sayılı Kanun'un 5. maddesi gereğince şikâyet yoluna, kendisi ile ilgili olmak kaydıyla hükümlü veya tutuklu ya da eşi, anası, babası, ayırt etme gücüne sahip çocuğu veya kardeşi, müdafii, kanuni temsilcisi veya ceza infaz kurumu ve tutukevi izleme kurulu da başvurabilir.

Şüpheli, sanık ve hükümlü ile bunların müdafileri bu şikâyetlerini, dilekçe ile doğrudan doğruya infaz hâkimliğine yapabilecekleri gibi; Cumhuriyet başsavcılığı veya ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürlüğü aracılığıyla da yapabilirler. Bu şikâyet başvurularının sözlü yapılması halinde, şikâyet hemen tutanağa bağlanır ve bir sureti başvurana verilir. Ayrıca infaz hâkimliği dışında yapılan başvuruların hemen ve en geç üç gün içinde infaz hâkimliğine gönderilmesi gerekmektedir⁹¹.

⁸⁷ Özkavalcı, s.43

⁸⁸ 7242 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle, 4675 sayılı Kanun'un 1. fıkrasına "ilgili faaliyetlerin" ibaresinden sonra gelmek üzere "ya da Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararların" ibaresi eklenmiştir.

⁸⁹ 02.7.2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nin 133. maddesiyle, 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasında yer alan " tüzük ve yönetmelik hükümleri ile genelgelere" ibaresi "veya diğer mevzuat hükümlerine" şeklinde değiştirilmiştir.

⁹⁰ Tok, s.138; Özkavalcı, s.52

⁹¹ Özkavalcı, s.52

Şikâyet yoluna başvurulması, verilen karar ile yapılan işlem veya faaliyetin yerine getirilmesini durdurmaz. Ancak, infaz hâkimi giderilmesi güç veya imkânsız sonuçların doğması ve işlem veya faaliyetin açıkça hukuka aykırı olması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda işlem veya faaliyetin ertelenmesine veya durdurulmasına karar verebilir⁹².

2. İnfaz Hâkimliğinin Kararlarına Karşı İtiraz Yoluna Gitme

İnfaz hâkimliğinin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren yedi gün içinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir⁹³. İtiraz başvurusu, infaz hâkimliğinin yargı çevresinde bulunduğu⁹⁴ ağır ceza mahkemesine yapılır⁹⁵. Eğer infaz hâkimi aynı zamanda bu mahkemenin üyesi olduğu takdirde itirazla ilgili karara katılamaz. Ağır ceza mahkemesinin vereceği karar kesindir⁹⁶.

3. Bireysel Başvuru Yoluna Gitme

Cezaevinde idarenin uygulama ve kararlarından dolayı hak ihlaline uğradığını iddia eden tutuklu ve hükümlüler infaz hâkimliğine şikâyet ve ağır ceza mahkemesine yapmış oldukları itiraz sürecinde ihlalin giderilmesini sağlayamadıkları takdirde iç hukuk yolu olarak başvurabilecekleri son kanun yolu Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuru yoluna gitmektir. Bu kapsamda tutuklu ve hükümlülerin Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapabilmeleri bakımından ise bireysel başvuru kapsamında olan temel ve hak ve özgürlüklerinden birinin ihlal edilmiş olması ve ihlal nedeni olan kararın yargı

⁹² Özmen, s.82

⁹³ 7242 sayılı Kanun'un 6. maddesi ile değişik 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin beşinci fıkrası gereğince itiraz süresi yedi gündür.

⁹⁴ 7242 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle, 4675 sayılı Kanunun altıncı fıkrada yer alan "kurulduğu yer" ibaresi "yargı çevresinde bulunduğu" şeklinde değiştirilmiştir.

⁹⁵ 15.8.2017 tarihli ve 694 sayılı KHK'nin 203. maddesiyle, 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinin 6. fıkrasında yer alan "ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması halinde (2) numaralı daireye" ibaresi yürürlükten kaldırılmış, daha sonra bu hüküm 1.2.2018 tarihli ve 7078 sayılı Kanun'un 189. maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

⁹⁶ Aras / Güverçin, s.634

denetimi dışında bırakılmamış olması ve bu karar aleyhine yargısal başvuru yollarının tüketilmiş olması gerekmektedir⁹⁷.

Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurunun reddi halinde iç hukuk yolları tüketilmiş olacağından nihai olarak başvurulacak yegâne merci AİHM olacaktır. Bu kapsamda tutuklu ve hükümlüler cezaevi idaresinin uygulama ve kararlarına ilişkin olarak AİHM nezdinde AİHS ve eki protokollerdeki haklarının ihlal edildiğinden bahisle bireysel başvuru yoluna gidebilirler. Bunun için de öncelikle iç hukuk yollarının tüketilmiş olması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru, tüketilmesi gereken son iç hukuk yoludur. Bu yolun muhakkak tüketilmesi gerekmektedir. Nitekim AİHM, AYM'ye bireysel başvuruda bulunulmamış olması nedeniyle iç hukuk yolunun tüketilmemiş olması nedeniyle bireysel başvuru taleplerini reddetmiştir⁹⁸.

SONUÇ

Çağdaş ceza infaz sisteminde cezaevlerinin idari ve yargısal denetiminin etkin olarak yapılması önem arz etmektedir. Türk hukukunda cezaevlerinde kurum veya Cumhuriyet savcısı tarafından infaza ilişkin gerçekleştirilen işlem, karar ve uygulamalara yönelik denetim, itiraz ve karar mercii infaz hâkimlikleridir. İnfaz hâkimliklerinin uzmanlaşmış ihtisas mahkemeleri haline gelmeleri ise ancak 7242 sayılı Kanun'la gerçekleşmiştir. 7242 sayılı Kanun'la 4675 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler ile birlikte infaza yönelik işlem ve faaliyetlere ilişkin kararların uzmanlaşmış infaz hâkimleri tarafından verilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda yargılama sonunda hükmedilen ceza ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi sırasında alınacak kararlar müstakil infaz hâkimlikleri tarafından verilecektir. İnfaz hâkimliğinin görev alanının sınırlarını belirleyen İnfaz Hâkimliği Kanunu aynı za-

---

⁹⁷ Aras / Güverçin, s. 635

⁹⁸ AİHM Mercan/Türkiye Kararı, Başvuru No: 56511/16, K.T:17.11.2016

manda diğer kanunlarda infaz hâkimliğine verilen görevlerin sınırlarını da belirlemektedir.

İnfaz hâkimliklerinin infaz sürecinin temel karar ve denetim mercii haline gelmesine bağlı olarak 7242 sayılı Kanun'la 5275 sayılı Kanun'da, 4675 sayılı Kanun'daki değişikliklere paralel düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan değişiklikle birlikte daha önce esas mahkemesinin görev alanında olan Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararlara karşı yapılan şikâyetleri incelemek ve ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin mahsup, içtima, çektirilecek cezanın hesabında duraksama olması ya da cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği hususunda tereddüt meydana gelmesi halinde duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi, ceza zamanaşımı ve hükümlünün ölümü hâllerinde verilecek kararlar da dâhil olmak üzere hâkim veya mahkeme tarafından verilmesi gerekli kararları almak ve işleri yapmak görevi infaz hâkimliğine verilmiştir.

KAYNAKÇA

Altınok VILLEMIN, Derya: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Cezalarının Kesintisiz İnfazının İşkence Yasağı Açısından İncelenmesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.

Aras, Bahattin/ Güverçin, Sezgin: İnfaz Hukuku, 1. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2021.

Atalay, Osman/Özgelen, Mustafa Safa: İnfaz Hukuku Ders Kitabı, Türkiye Adalet Akademisi Yayını No: 25, Kasım 2013.

Bıçak, Vahit: Ceza Adaleti Yönetiminde Kalite ve Etkinlik, http://www.kriminoloji.com/Ceza_Adaletinde_Kalite_Yonetimi. Bıçak.htm, İET:20/06/2022.

- Centel, Nur:** Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama, İstanbul 1992.
- Coyle, Andrew:** Cezaevi Yönetimine İnsan Haklarını Göz Önüne Alan Bir Yaklaşım, Yayınlayan: Uluslararası Cezaevi Araştırmaları Merkezi, Londra 2002.
- Demirbaş, Timur:** İnfaz Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.
- Demirbaş, Timur:** “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Değerlendirilmesi”, (İlkeler), Ceza Hukuku Dergisi, Ekim 2006, s.19-29.
- Dönmezer, Sulhi:** “Tutuklu ve Hükümlülere Yaş, Cinsiyet ve Suç Türlerine Göre Uygulanacak İnfaz ve Islah Reformu”, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı C.I, Ankara 2008, s.354- 292-312.
- Gölcüklü, Feyyaz:** Ceza Davasında Şahıs Hürriyeti, Ankara 1958.
- İçel, Kayıhan:** “Mevkufen Geçen Müddetin Ceza Mahkumiyetlerinden Mahsubu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.29, S.3, Y.1963, s.560-579.
- Jahic, Galma;** “Ceza Adaleti Sistemini Kullanarak Suçu Önlerken Adaleti Sağlamak”; Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, S.5, Nisan 2005, s. 167-175.
- Karakaş Doğan, Fatma:** 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun Düzenlemesi Işığında Ceza İnfaz Hukuku, 12 Levha Yayınları, İstanbul 2013.
- Kamer, Vehbi Kadri:** Doktrinde ve Uygulamada İnfaz Hakimliği Kurumu, Ankara 2004.
- Kızıllarlan, Hakan:** “Yeni Ceza İnfaz Sistemimizin Ana İlkeleri Ve Uygulama”, <https://docplayer.biz.tr/27586911-Yeni-ceza-Infaz-sistemimizin-ana-ilkeleri-ve-uygulama.html>, İET: 20/03/2021.
- Mecit, Kemal:** İnfaz Hukuku, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

- Özbek, Veli Özer:** İnfaz Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2022.
- Özgeç, İzzet / Şahin, Cumhuri:** İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.
- Özkavalcı, Nimet:** İnfaz Hakimliği, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.
- Özmen, Metin:** Türkiye’de Cezaevlerinin İdari Açından Denetimi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.
- Sağlam, M. Yılmaz:** “İnfaz ve İnfaz Hukuku Kavramları Üzerine Bir İnceleme (1)”, TBBD., Y.1995, S.4, s.580-581.
- Taşkın, Ahmet:** “Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazına Ara Verilmesi ve Ertelenmesi Halleri”, Yargıtay Dergisi, C.30, S.3, Temmuz-2004, s. 255-296.
- Tok, Türker:** “Ceza Muhakemesi Kanunundaki “İtiraz” İle İnfaz Hâkimliği Kanunundaki “İtiraz Ve Şikayet” Arasındaki Farklar”, Terazi Hukuk Dergisi, Ocak 2007, S.5, s.135-139.
- Yakışır, Berivan:** Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yeniden Sosyalleştirilmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Yüksek Lisans Programı (İnsan Hakları Hukuku), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İçtihadına İlişkin Rehber, Mahpus Hakları,** Ankara2019,<https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/482020134215mahpus%20haklar%C4%B1%20olarak%20de%C4%9Fi%C5%9Ftirelim%20ba%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>, İET: 20/06/2022